

Humanitarno razoružanje i zaštita civila od eksplozivnih sredstava u toku i nakon oružanih konflikata

- magistarski rad -

Student: Derviš Vejzović

Mentor: prof. dr. Darvin Lisica

Index: 648

Sarajevo, oktobar 2020. godine.

SADRŽAJ

1	UVOD.....	4
2	TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA.....	5
2.1	Problem i predmet istraživanja.....	5
2.2	Vremensko i prostorno određenje predmeta istraživanja	7
2.3	Kategorijalno pojmovni sistem.....	7
2.4	Ciljevi istraživanja.....	9
2.5	Sistem hipoteza i varijabli	9
2.6	Metode i postupci istraživanja.....	11
2.7	Prikupljanje podataka	12
3	MEĐUNARODNO HUMANITARNO PRAVO, HUMANITARNO RAZORUŽANJE I SUVREMENI ORUŽANI KONFLIKTI.....	13
3.1	Pojam međunarodnog humanitarnog prava.....	13
3.2	Oružani konflikt kroz prizmu međunarodnog humanitarnog prava.....	14
3.3	Humanitarno razoružanje i suvremeni oružani konflikti.....	15
3.4	Humanitarni principi i uloga humanitarnih intervencija u savremenom svijetu: od razoružanja do prevencije.....	16
3.5	Mandat nevladinih organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem u toku i nakon oružanih konflikata	19
4	STRUKTURA, AKTIVNOSTI I REZULTATI HUMANITARNOG RAZORUŽANJA.....	21
4.1	Struktura i značaj organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem	21
4.2	Aktivnosti humanitarnog razoružanja	22
4.3	Rezultati i doprinos humanitarnog razoružanja u razdoblju postkonfliktnog oporavka zemlje.....	24
5	OPASNOST OD EKSPLOZIVNIH SREDSTAVA ZA CIVILNO STANOVNIŠTVO	27
5.1	Eksplozivna sredstva i njihova upotreba u suvremenim oružanim konfliktima... ..	27
5.2	Geografska rasprostranjenost i posljedice djelovanja eksplozivnih sredstava koja se upotrebljavaju u suvremenim oružanim sukobima	31
5.3	Broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo	35
6	ZAKLJUČAK.....	37
7	LITERATURA.....	40
7.1	Knjige	40
7.2	Enciklopedije, leksikoni i rječnici	45
7.3	Radovi/ članci.....	45
7.4	Časopisi i zbornici	45
7.5	Dokumenti	47

7.6	Legislativni i drugi dokumenti	48
7.7	Internet izvori	49
8	POPISI.....	50
8.1	Popis tabela.....	50
8.2	Popis slika.....	50
	BIOGRAFIJA KANDIDATA	51
	ZAHVALNICA.....	52

1 UVOD

Humanitarno razoružanje predstavlja novi koncept zaštite ljudi i bori se protiv raznih oblika dehumanizacije. Ideja za obradu teme „Humanitarno razoružanje i zaštita civila od eksplozivnih sredstava u toku i nakon oružanih konflikata“ rodila se iz potrebe za istraživanjem tematike Humanosti. Još jedan od razloga koji je imao utjecaj na odluku o istraživanju ove teme jeste vrlo mali broj radova o ovoj temi na našim prostorima. Prbližavanjem ove tematike kroz razne analize tekstova i informacija iz svijeta uveliko doprinosi našoj zajednici gdje je ova tematika pretežno nepoznanica. Rad ima 50 stranica, podijeljen je u IV poglavlja. U prvom poglavlju se nalazi teorijsko-metodološki dio istraživanja gdje su postavljeni predmet i problem istraživanja, vremenski obuhvat, ciljevi, hipoteza te pomoćne hipoteze i naposljetku način prikupljanja podataka. Drugo poglavlje nosi naziv „Međunarodno humanitarno pravo, humanitarno razoružanje i suvremeni oružani konflikti“. U ovom poglavlju definišu se spomenuti pojmovi i pravi se digresija između Međunarodnog humanitarnog prava, humanitarnog razoružanja i suvremenih oružanih konflikata. Treće poglavlje je direktno vezano za temu i nosi naziv „Opasnost od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo“. Ovo poglavlje sadrži razne analize upotrebe eksplozivnih sredstava u svijetu i ranjivosti civilnog stanovništva od istih. Četvrto ili završno poglavlje nosi naziv „Struktura, aktivnosti i rezultati humanitarnog razoružanja“. U ovom poglavlju potvrđene su sve posebne hipoteze te provjerena generalna hipoteza.

2 TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

2.1 Problem i predmet istraživanja

Još uvijek ne postoji univerzalna definicija samog humanitarizma. Opis i određenje ovog termina nije predstavljalo preokupaciju autora koji su kroz historiju pisali o njemu. Humanitarizam je predmet proučavanja u mnogim disciplinama, pravnim i političkim naukama, međunarodnim odnosima, antropologiji kao i u drugim poljima istraživanja. Dulić navodi da „termin **humanitarizam** sadrži dva zajednička elementa: upućivanje na ljude, tj. čovječanstvo (humano), kao i jedan relacioni element. U oba aspekta humanitarizam podrazumijeva da se ljudski život uzima za dragocjenost i apsolutnu vrijednost, dobro po sebi.“¹ Neki od osnovnih humanitarnih principa jesu: humanost, nezavisnost, nepristranost, univerzalnost, apolitičnost i nečinjenje ili neizazivane štete.²

Ulazak čovječanstva u dvadeset i prvo stoljeće obilježili su mnogi suprotstavljeni trendovi integracije i fragmentacije novog globalnog sistema. Svijet se oslobađa okova bipolarnog diskursa i ulazi, da kažemo, u novu eru jednog pacifističkog diskursa. Pojavljuje se jedan novi, humanocentrični pogled na svijet. Nakon pada Berlinskog zida 1989. godine došlo je do smanjenja tenzija između dvije supersile i vojni budžeti počeli su da padaju. Nažalost, smanjenje vojnih budžeta bilo je kratkotrajni trend, koji se završio krajem devedesetih. Između 2001. i 2009. godine, vojni izdaci povećali su se u prosjeku za 5,1% godišnje.³

Promatrajući svijet iz današnje perspektive, možemo reći da većina suvremenih ratova ima karakter unutrašnjeg oružanog konflikta, gdje se najveće posljedice većinom odnose na povećanje broja žrtava među civilnim stanovništvom, a marginalizovane skupine su najčešće žene, djeca, starije osobe, osobe sa invaliditetom i siromašne osobe. Veliki problem državama, pogođenim ratom, predstavljaju zaostala eksplozivna sredstva.

Upravo humanitarno razoružanje nastoji spriječiti ljudske patnje zbog takvih vrsta oružja, posebno kroz razvoj međunarodnih normi, kako u toku oružanog konflikta tako i nakon njega. Humanitarno razoružanje se, kao koncept, pojavljuje sredinom 1990 – tih godina kada je civilno društvo predvodilo donošenje Konvencije o zabrani mina iz 1997. godine. Pregovaranje

¹Dulić Dragana (2008), Mirovne i humanitarne operacije, Beograd, str. 195.

²Dulić Dragana (2008), Mirovne i humanitarne operacije, Beograd, str. 200.

³ Stocholm International Peace research Institute, www.sipri.org, pristupljeno 10.7.2020.

o zabrani kasetne municiji koje počinje 2008. godine pokazuje da je koncept humanitarnog razoružanja saživio, a usvajanje ugovora o zabrani nuklearnog oružja (TPNW) u 2017. godini se također može smjestiti u isti konceptualni okvir.

Akcija protiv oružanog nasilja (AOAV)⁴ je zabilježio 42.972 smrtnih slučajeva i povreda eksplozivnim oružjem u 3,825 incidenata u 2017. godini. Od toga je 31.904 bilo civila - 74%. Ciljana su u najvećem postotku naseljena područja. Prema ovom izvještaju ranjivost civilnog stanovništva, u 2017 godini, najviše je izazvana zračnim napadima što uključuje napade avio-bombama, projektilima i raketama. Dok na drugom mjestu stoje improvizirana eksplozivna sredstva kao uzrok stradanja civila.

U izvještaju Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija 7.5.2019. godine stoji da je Vijeće sigurnosti u proteklih dvadeset godina ojačalo okvir za zaštitu civila u oružanim sukobima i spasilo nebrojne žrtve. Međutim, pregled stanja stradanja civila u 2018. godini pokazuje da „civilni i dalje čine većinu žrtava neselektivnih napada od strana u sukobu“ (Report of the Secretary-General of UN, S/2019/373, tako da pitanje: **U kojoj mjeri humanitarno razoružanje može umanjiti posljedice oružanih konflikata, te tako doprinijeti zaštiti civila od eksplozivnih sredstava? - predstavlja osnovni problem istraživanja ovog magistarskog rada.**

Na osnovu postavljenog problema istraživanja izdvajaju se sljedeća pitanja koja će se istražiti:

1. U kojoj mjeri su postojeće aktivnosti humanitarnog razoružanja efikasne u smanjenju posljedica konflikata?
2. Da li postoji jasno definirana međunarodna politika koja se odnosi na humanitarno razoružanje i koji su njeni temelji ?
3. Koja savremena sredstva predstavljaju najveću prijetnju po civilno stanovništvo ?
4. U kojoj mjeri ranjivost civila u savremenim oružanim sukobima predstavlja izazov za humanitarno razoružanje ?
5. Koje su to mjere i aktivnosti humanitarnog razoružanja usmjerene na zaštitu civila od eksplozivnih sredstava?

⁴ Akcija protiv oružanog nasilja nastoji smanjiti utjecaj oružanog nasilja kroz praćenje i istraživanje uzroka zatim posljedica nasilja na oružju. Poseban akcenat je stavljen na utjecaju eksplozivnog oružja sa širokim efektima na naseljena područja. AOAV – vodi monitoring eksplozivnog nasilja od oktobra 2010. godine (<https://aoav.org.uk/>, pristupljeno 30.06.2020.).

6. U kojoj mjeri humanitarno razoružanje može preventivno djelovati na smanjenje broja žrtava u toku oružanih sukoba?
7. Kakav je sastav i struktura organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem?
8. Na koji način humanitarno razoružanje doprinosi postkonfliktnom oporavku i umanjenju opasnosti od eksplozivnih sredstava ?
9. Na koji način humanitarno razoružanje doprinosi smanjenu viškova municije i minsko-eksplozivnih sredstava ?
10. U kojim područjima je moguće unaprijediti humanitarno razoružanje da bi se osnažila zaštita civila od eksplozivnih sredstava ?

Magistarski rad na temu Humanitarno razoružanje i zaštita civila od eksplozivnih sredstava u toku i nakon oružanih konflikata je teorijskog karaktera gdje su predstavljeni rezultati istraživanja o razvoju humanitarnog razoružanja kao jedne, relativno nove, inicijative usmjerene na širenje mjera i aktivnosti koje imaju za cilj zaštitu civila u suvremenim oružanim sukobima. Istraživanje se bavilo i pokušajima da humanitarno razoružanje, kao pojam i djelatnost, postane sastavni dio međunarodnog humanitarnog prava. Ovako oblikovan predmet istraživanja uključuje interdisciplinarni pristup koji, pored sigurnosnih i mirovnih studija, ulazi u područje Međunarodnog prava, ljudske sigurnosti, politologije i sociologije.

2.2 Vremensko i prostorno određenje predmeta istraživanja

Rad je obuhvatio humanitarno razoružanje i zaštitu civila od eksplozivnih sredstava u toku i nakon oružanih konflikata, u periodu od 90 – tih godina pa do danas. Radi efikasnije elaboracije i potvrđivanja hipotetičkog okvira, stavljen je fokus na humanitarno razoružanje u kontekstu suvremenih oružanih konflikata. U prostornom smislu istraživanje se odnosi na cijeli svijet.

2.3 Kategorijalno pojmovni sistem

Rezimirajući problem i predmet istraživanja, izdvajaju se sljedeći pojmovi koji čine kategorijalno pojmovni sistem istraživanja:

Sigurnost: „Općenito podrazumijeva stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanj, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i državnoj/društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države.., svjetske zajednice, od svih

vidova ugrožavanja, a naposljetku, sigurnost podrazumijeva stepen zaštićenosti od ugrožavanja na kozmičkom i planetarnom nivou života općenito, ljudskoga roda u cjelini.“⁵

Civili: „Nasuprot onome što je vojnik, svako lice koje ne pripada oružanim snagama, niti je lice koje prati oružane snage. Civilno stanovništvo predstavlja skupinu lica koja su civili. Civilno stanovništvo ne smije biti cilj borbenih djelovanja ili represalija.“⁶

Eksplozija: „Nuklearni, hemijski ili fizički proces koji vodi do iznenadno oslobađanje energije.“⁷

Eksplozivne materije: „Mogu se definisati kao gasovita, čvrsta ili tečna tijela, koja imaju tu osobinu da udarom o mali dio njegove mase ili povećanjem temperature prelaze u kratkom vremenu u druga stabilnija tijela uglavnom gasove i paru. Ove neobične brze fizičke i hemijske promjene materija, praćene istovremenom brzinom pretvaranjem njene potencijalne energije u mehanički rad, nazivamo eksplozivnim procesom ili eksplozijom.“⁸

Municija: „Zajednički naziv za ubojna energetska sredstva namijenjena za rješavanje zadataka oružane borbe.“⁹

Minsko-eksplozivna sredstva: „Ubojita sredstva koja djeluju aktiviranjem eksplozivnoga punjenja. Obuhvaćaju streljivo, bombe, raketne projekte s bojnim glavama, raketno oružje, torpeda, mine, improvizirane eksplozivne naprave, mine iznenađenja, eksplozive, inženjerijske eksplozivne metke te sredstva pripale.“¹⁰

Oružani konflikt: "Jeste izraz kojim se označava obostrana upotreba oružja između dvije ili više država, odnosno različitih političkih struktura, ili, pak, suprotstavljenih grupa unutar jedne države.“¹¹

⁵ Beridan Izet (2009), Politika i sigurnost, univerzitetsko izdanje, str. 26.

⁶ Beridan, Tomić i Kreso (2001), Leksikon sigurnosti, Sarajevo, str. 70.

⁷ OSCE, Best Practice Guide on Physical Security of Stockpiles of Conventional Ammunition, www.osce.org, pristupljeno: 19.08.2020.

⁸ Savezni sekretarijat za narodnu odbranu (1980), Minsko-eksplozivna sredstva, Beograd, str. 12.

⁹ Beridan, Tomić i Kreso (2001), Leksikon sigurnosti, Sarajevo, str. 221.

¹⁰ V.Eržen,P.Sabioncello: Eksplozivi. Tehnička enciklopedija, sv. 3, 1969.

¹¹ Beridan Izet (2009), Politika i sigurnost, univerzitetsko izdanje, str. 61.

2.4 Ciljevi istraživanja

Postavljeni su sljedeći znanstveni ciljevi istraživanja:

1. **Znanstveno opisivanje:** Identificirati i opisati prijetnje prouzrokovane eksplozivnim sredstvima koje nastaju u toku i nakon oružanih konflikata.
2. **Znanstvena klasifikacija:** Izvršiti klasifikaciju uzroka opasnosti i njihovih posljedica po civilno stanovništvo koje nastaju zbog upotrebe eksplozivnih sredstava u oružanom konfliktu, odnosno zbog njihovog prisustva u postkonfliktnom periodu
3. **Znanstveno objašnjenje:** Objasniti u kojoj mjeri je humanitarno razoružanje umanjilo posljedice oružanih konflikata po civilno stanovništvo
4. **Znanstveno predviđanje:** Razmotriti buduće izazove humanitarnog razoružanja i u kojem pravcu se ono treba razvijati

Postavljeni su sljedeći društveni ciljevi istraživanja:

1. Prikazati u kojoj mjeri eksplozivna sredstva predstavljaju opasnost po stanje sigurnosti.
2. Predstaviti i analizirati rezultate djelovanja međunarodnih organizacija u procesu humanitarnog razoružanja i smanjenu broja civilnih žrtava u toku i nakon oružanih konflikata.
3. Ukazati na važnost saradnje država i nevladinih organizacija u provođenju humanitarnog razoružanja.

2.5 Sistem hipoteza i varijabli

Na osnovu prethodno oblikovanog problema i predmeta ovog istraživanja, te postavljenih pitanja, naučnih i društvenih ciljeva istraživanja mogu se definisati generalna, kao i posebne hipoteze istraživanja.

Generalna hipoteza istraživanja glasi:

Razvoj humanitarnog razoružanja, kao koncepta i djelatnosti, počinje 90 – tih godina i još uvijek traje. Njegova struktura, aktivnosti i rezultati doprinose smanjenju opasnosti od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo koje se javljaju u toku i nakon oružanih konflikata.

Posebne hipoteze

1. Mandat nevladinih organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem u toku i nakon oružanih konflikata nije regulisan međunarodnim pravom.

2. Uloga humanitarnog razoružanja u toku konflikta još uvijek nije u potpunosti razjašnjena.
3. Humanitarno razoružanje doprinosi postkonfliktnom oporavku kroz smanjenje opasnosti od eksplozivnih sredstava zaostalih iz rata.
4. Broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava po civilno stanovništvo raste u suvremenim oružanim konfliktima.

Iz ovako definiranog hipotetičkog okvira može se postaviti sljedeći sistem hipoteza i njihovih varijabli predstavljen u Tabeli 1: Sistem hipoteza i varijabli.

Tabela 1. Sistem hipoteza i varijabli

Generalna hipoteza: Razvoj humanitarnog razoružanja, kao koncepta i djelatnosti, počinje 90 – tih godina i još uvijek traje. Njegova struktura, aktivnosti i rezultati doprinose smanjenju opasnosti od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo koje se javljaju u toku i nakon oružanih konfliktata.		
Nezavisna varijabla	Intervenirajuća varijabla	Zavisna varijabla
1. Oružani konflikti i eksplozivna sredstva 1.1. Karakteristike suvremenih oružanih konfliktata 1.2. Eksplozivna sredstva 2. Međunarodno humanitarno pravo 2.1. Humanitarno razoružanje u MHP 2.2. Mandat organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem u MHP	1. Struktura i aktivnosti humanitarnog razoružanja 1.1. Struktura organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem 1.1.1. Međunarodne organizacije 1.1.2. Vladine organizacije 1.1.3. Nevladine organizacije 2. Aktivnosti humanitarnog razoružanja 3. Rezultati humanitarnog razoružanja	1. Opasnost od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo 1.1. Količine eksplozivnih sredstava 1.2. Geografska rasprostranjenost eksplozivnih sredstava 1.3. Posljedice djelovanja eksplozivnim sredstvima 1.3.1. Broj stradalih 1.3.2. Struktura stradalih 1.4. Klasifikacija opasnosti od eksplozivnih sredstava
Posebna hipoteza 1. Mandat nevladinih organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem u toku i nakon oružanih konfliktata nije regulisan međunarodnim pravom.		
Nezavisna varijabla		Zavisna varijabla
1. Humanitarno razoružanje u MHP		1. Mandat nevladinih organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem
Posebna hipoteza 2. Uloga humanitarnog razoružanja u toku konflikta još uvijek nije u potpunosti razjašnjena.		
Nezavisna varijabla		Zavisna varijabla
1. Karakteristike suvremenih oružanih konfliktata		1. Aktivnosti humanitarnog razoružanja
Posebna hipoteza 3. Humanitarno razoružanje doprinosi postkonfliktnom oporavku kroz smanjenje opasnosti od eksplozivnih sredstava zaostalih iz rata.		
Nezavisna varijabla		Zavisna varijabla
1. Rezultati humanitarnog razoružanja 2. Klasifikacija opasnosti od eksplozivnih sredstava		1. Posljedice djelovanja eksplozivnim sredstvima
Posebna hipoteza 4. Broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava po civilno stanovništvo raste u suvremenim oružanim konfliktima		
Nezavisna varijabla		Zavisna varijabla
1. Karakteristike suvremenih oružanih konfliktata 2. Eksplozivna sredstva 3. Klasifikacija opasnosti od eksplozivnih sredstava		1. Količine eksplozivnih sredstava 2. Geografska rasprostranjenost eksplozivnih sredstava 3. Posljedice djelovanja eksplozivnim sredstvima

2.6 Metode i postupci istraživanja

„U suštini način istraživanja normira različite postupke pri izboru i definisanju kriterija, te njihove primjene, u postupanju i ostvarivanju funkcionalnih odnosa između metoda, postupanja u primjeni tehnike i instrumenata istraživanja, obaveze za donošenje planova itd.“¹² Konkretnom formulacijom predmeta i problema istraživanja su određene bitne komponente sadržaja na koji se odnosi teorijska građa ovog projekta istraživanja. Ciljevima istraživanja su uspostavljeni očekivani nivoi naučnog saznanja, dok su indikatori povezani sa hipotezama , prvenstveno posebnim hipotezama, te su odredili deskriptivnu formu iskaza i prezentovanje njegove teorijske građe. U nastavku je nužno ustvrditi način ovog istraživanja.

U znanstvenom istraživanju, formulaciji i prezentaciji rezultata istraživanja u master tezi koristit će se odgovarajuće kombinacije brojnih **općih znanstvenih metoda**, kao što su:

1. analitičko- sintetička metoda primjenjivat će se u svim fazama istraživanja.
2. statistička metoda bit će korištena uz ograničenja uvjetovana istraživanjem isključivo kvantitativnih sadržaja. Primjenom ove metode kvantificirat će se saznanja o prostornim, vremenskim angažiranjima vezanim za rezultate koje posmatramo, u našem slučaju humanitarno razoružanje. Također, primjena ove metode bit će u kvantitativnoj obradi podataka, dobijenih eventualnom anketom, ali i sagledavanja drugih pokazatelja. Sporedna primjena statističke metode bila bi u obradi podataka dobijenih analizom sadržaja;
3. komparativnom metodom bit će sagledani različiti pristupi u razmatranju navedene problematike i vršit će se međusobno uspoređivanje formalnih i sadržajnih svojstava, sličnosti i razlike, prednosti i nedostaci u radu kako menadžmenta, tako i drugih subjekata prilikom izvođenja poslovnih operacija.

Posebne metode koje će se koristiti u ovom istraživanju su:

1. Metoda studije slučaja
2. Analiza
3. Sinteza
4. Klasifikacija kao znanstvena metoda bit će korištena tokom sređivanja i obrade podataka i izrade saopćenja radi definiranja i sistematizacije svih pojmova. Povratnom spregom nakon

¹² Termiz Dž. (2009), Metodologija društvenih nauka, II izdanje, NIK "Grafit", Lukavac, str. 236.

istraživanja primjenom ove metode moguća je provjera operacionalnog određenja predmeta istraživanja i svake pojedinačne hipoteze;

5. Generalizacija, kao znanstvena metoda, bit će korištena kako bi se formirao opći stav o doprinosu do kojeg dolazimo sprovođenjem određenih ciljeva i politike društva;

Znanstvena građa koja će se koristiti pri izradi master teze temeljit će se, prije svega, na:

- primarnim podacima dobijenim kroz provedene neposredne istraživačke aktivnosti (empirijski aspekt istraživanja) putem studija slučaja i ankete;
- relevantnoj naučnoj literaturi (teorijski aspekt istraživanja) i
- sekundarnoj literaturi iz brojnih izvješća, novinskih natpisa, kako iz Bosne i Hercegovine, tako i iz inozemstva.

2.7 Prikupljanje podataka

Podaci za ovo istraživanje prikupljat će se konsultovanjem službenih dokumenata međunarodnih organizacija koje se bave pitanjima sigurnosti, a koje posebnu pažnju posvećuju pitanjima huamnitarnog razoružanja. Također će se koristiti i svi drugi dokumenti: konvencije, rezolucije, sporazumi, međunarodno – pravne regulacije, kao i sva druga naučna teorijska i empirijska saznanja relevantna za ovu temu. Metode koje će biti korištene u ovom radu su prvenstveno metode na osnovu kojih se može doći do validnih znanstvenih pokazatelja, one se primjenjuju u društvenim naukama, a također su relevantne za ovaj istraživački fenomen: (analiza sadržaja dokumenata, komparativna metoda, studija slučaja, hipotetičko-deduktivna metoda, upotreba historiografskih podataka, bazne metode logičkog zaključivanja: indukcija, dedukcija, analiza, sinteza).

U okviru ovog projekta istraživanja neophodno je primjenjivanje osnovnih metoda istraživanja, prvenstveno metodu analize. Ove metode se nazivaju i osnovnim posebnim metodama, a koje čine osnovu svih metoda. Korištenjem ove metode će biti obuhvaćeni svi relevantni dokumenti i podaci, te će se metoda analize koristiti.

3 MEĐUNARODNO HUMANITARNO PRAVO, HUMANITARNO RAZORUŽANJE I SUVREMENI ORUŽANI KONFLIKTI

3.1 Pojam međunarodnog humanitarnog prava

Države potpisnice ženevskih konvencija iz 1949. godine povjerile su MKCK – u, statutima Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca da rade na razumijevanju i širenju znanja o međunarodnom humanitarnom pravu primjenjivom u oružanim konfliktima.

Postoje mnoge definicije Međunarodnog humanitarnog prava, navest ćemo definiciju koju nam daje Međunarodni komitet Crvenog križa (ICRC). „MKCK definiira međunarodno humanitarno pravo kao skup međunarodnih pravila, koja su ustanovljena ugovorom, ili se radi o običajnim pravilima koja imaju za cilj posebno riješiti humanitarne probleme koji se javljaju kao direktna posljedica međunarodnih i unutarnjih sukoba i koja, iz razloga humanitarne prirode, ograničavaju prava zaraćenih strana da koriste metode i sredstva ratovanja po sopstvenom izboru, ili da zaštite osobe i imovinu koja jeste, ili može biti pogođena sukobom.“¹³

Jedan od ciljeva međunarodnog humanitarnog prava jeste ograničiti upotrebu sile i pomoći civilnom stanovništvu tokom oružanog konflikta. Prema Seizoviću, odredbe Međunarodnog humanitarnog prava danas nisu odredbe na dobrovoljnoj osnovi niti neka moralna načela. One propisuju konkretna, precizna prava i obaveze svih strana u nekom oružanom sukobu, a propisuju i sankcije u slučaju da neka od strana u sukobu ne poštuje same odrednice. „Međunarodno humanitarno pravo jeste dio međunarodnog javnog prava koji je ustanovljen običajima ili međunarodnim ugovorima, a primjenjuje se u vrijeme oružanog, bilo da je to međunarodni oružani sukob ili konflikt koji nema međunarodni karakter, i ima svoje izvore a to su: „

1. Međunarodni ugovori
2. Međunarodno običajno pravo
3. Opća načela prava
4. Sudske odluke i doktrina
5. Vojni priručnici ¹⁴

¹³ Seizović Zarije (2016), Međunarodno humanitarno pravo, Sarajevo, str. 49.

¹⁴ Seizović Zarije (2016), Međunarodno humanitarno pravo, Sarajevo, str. 63-71.

Može se reći da su najvažniji izvori međunarodnog humanitarnog prava konvencije, koje su priznate od strane država, posebno iz razloga što predstavljaju osnovu za zaključivanje niza posebnih ugovora. Međutim, Izvorima međunarodnog humanitarnog prava smatraju se i različite humanitarne preporuke međunarodnih organizacija, institucija i organa, savjetodavna mišljenja, arbitražni postupci, sudske presude, te jednostrani akti država i međunarodnih organizacija.

3.2 Oružani konflikt kroz prizmu međunarodnog humanitarnog prava

Međunarodno humanitarno pravo jeste grana međunarodnog prava koja ustvari upravlja oružanim sukobom. Rat, najuže, možemo definirati kao odsustvo mira. Suvremene oružane konflikte, prema međunarodnom humanitarnom pravu, možemo podijeliti u dvije osnovne skupine a to su: međunarodni i ne međunarodni oružani konflikti. Ono što predstavlja osnovu uređenja međunarodnih oružanih konflikata jesu četiri Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. godine te Dopunski protokol o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba iz 1977. godine.

Prema Seizoviću, kada oružani konflikt otpočne, otpočinje i jedna situacija kojom međunarodno humanitarno pravo upravlja. Gledajući iz ugla međunarodnog humanitarnog prava. Oružani konflikt ima svoje faze a to su:

1. Otpočinjanje međunarodnog oružanog konflikta
2. Ratno stanje
3. Okončanje međunarodnog oružanog konflikta – Međunarodni oružani konflikt se može okončati:
 - a) Prostim prestankom neprijateljstva;
 - b) Upokorenjem;
 - c) Zaključenjem mirovnog ugovora;
 - d) Zaključenjem druge vrste ugovora;
 - e) Zaključenjem sporazuma o primirju;
 - f) Jednostranom izjavom;
4. Okončanje neprijateljstva – Neprijateljstva mogu prestati dok je još ratno stanje, kao pravno stanje, traje ratno stanje, dakle, prije njegovog okončanja. Neprijateljstva mogu prestati:
 - a) Primirjem;
 - b) Općom bezuvjetnom kapitulacijom;

- c) Prekidom neprijateljstva ili primirjem po nalogu ili po preporuci Vijeća sigurnosti UN – a;
- d) Zaključenjem drugih vrsta ugovora o prekidu ili suspenziji neprijateljstva.¹⁵

Neizbježno je zaključiti da postoji potreba za međunarodnim pravilima koja ograničavaju štetne posljedice rata koje se odražavaju na ljude i imovinu. To je cilj međunarodnog humanitarnog prava.

3.3 Humanitarno razoružanje i suvremeni oružani konflikti

Humanitarno razoružanje jeste jedan novi pristup, humani pristup, razoružanju koji nastoji spriječiti patnje i stradanja ljudi koji su zahvaćeni sukobom. Ovaj novi trend ne posmatra oružje i tehnologiju kao moć nego kao prijetnju koja može nanijeti štetu ljudima i predstavlja poseban rizik za civilno stanovništvo, kako za vrijeme konflikta tako i u post-konfliktnom periodu. U proteklih 20 godina multilateralni procesi rezultirali su stvaranjem tri inovativna ugovora koji uključuju i humanitarne i ciljeve razoružanja: Ugovor o zabrani upotrebe, skladištenja, proizvodnje i prevoza protupješađijskih mina i o njihovom uništavanju iz 1997. godine, što je bio i prvi uspjeh humanitarnog razoružanja. Taj instrument humanitarnog razoružanja i proces koji stoji iza njega pružio je model za buduće kampanje i ugovore, pa je na osnovu tog modela nastala i Konvencija o kasetnoj municiji iz 2008. godine. Ove sestrinske konvencije sveobuhvatno zabranjuju protivpješađijske mine i kasetne bombe. One uključuju humanitarne odredbe koje zahtijevaju od zemalja potpisnica da ih se pridržava te da uklanjaju eksplozivna sredstva sa kontaminiranih područja. Također, obaveza uništavanja zaliha minsko-eksplozivnih sredstava proizašla je iz ovih konvencija što je ujedno i dio razoružanja. Ostali ugovori o oružju, kao što je Konvencija o hemijskom oružju iz 1993. godine, podržani su sličnim obrazloženjem to jeste da se civili zaštite od štetnih posljedica djelovanja takve vrste oružja, dok neki opisuju Konvenciju o konvencionalnom oružju iz 1980. kao „originalni“ instrument humanitarnog razoružanja. Sve ove konvencije su primjeri širokog dosega humanitarnog razoružanja.

Civilno društvo, u partnerstvu s državama i međunarodnim organizacijama, pokreće proces humanitarnog razoružanja. Inkluzivnost je ključna karakteristika ovog pristupa. Organizacije civilnog društva, koje često rade u globalnim koalicijama usredotočenim na pojedinačna pitanja, pružaju terensku i pravnu ekspertizu i donose iskustva običnih ljudi i pogođenih

¹⁵ Seizović Zarije (2016), Međunarodno humanitarno parvo, Sarajevo, str. 80-83

zajednica za sto. Preživjeli podižu svijest o šteti nanesej oružjem i iorganizuju diskusije o tome kako se nositi s tim. Države igraju vitalnu ulogu u prikupljanju podrške i pregovaranju o novim instrumentima humanitarnog razoružanja.

Međunarodne organizacije, posebno Međunarodni komitet Crvenog krsta i agencije UN-a, donose dodatnu stručnost i ovlasti u tom procesu. Pristup, kakav je humanitarno razoružanje, u središte stavlja ljudsku sigurnost. Dakle, ljudska sigurnost, u odnosu na nacionalnu sigurnost je daleko bitnija.

Historija definitivno pokazuje kako su oružani sukobi pojava koja je u značajnoj mjeri obilježila razvoj ljudskog društva. I danas svjedočimo užasnim oružanim sukobima unatoč tome što međunarodna zajednica pretendira da bude uređena institucijama čiji je cilj održati svjetski mir i stabilnost. Suvremeni oružani sukobi danas pretežno imaju karakter unutrašnjih sukoba gdje je najviše ranjivo civilno stanovništvo kako tokom konflikta tako i nakon njega.

3.4 Humanitarni principi i uloga humanitarnih intervencija u savremenom svijetu: od razoružanja do prevencije

Kao što smo kazali i na početku ovog rada, ne postoji trenutno jedna generalna definicija humanitarizma, autori se u prošlosti nisu fokusirali na određenje spomenutog termina. Humanitarizam je predmet proučavanja u mnogim disciplinama kao što su političke nauke, međunarodni odnosi, mirovne studije, studije o sukobima i slično. U posljednja tri desetljeća mnogo se raspravlja o humanitarnim principima koji nalažu da se prioritet da zadovoljavanju osnovnih ljudskih potreba, obaveza finansiranja programa za pomoć u hrani i da se strogo razdvoje civilne i vojne aktivnosti. Humanitarizam počiva na humanitarnim principima a to su:

Princip humanosti – predstavlja osnovu svih humanitarnih aktivnosti, ne dokazuje se nego se u njega vjeruje. Podrazumijeva solidarnost sa ljudskim patnjama, briga o ljudskim potrebama, zaštita ljudskog života, zdravlja i dostojanstva.

Princip nezavisnosti – ovaj princip nalaže to da humanitarna pomoć ne smije biti politizirana i oslobođena od bilo kojeg drugog pritiska kao što su religija, ideologija i slično.

Princip apolitičnosti - povezan je sa principom nezavisnosti, humanitarna pomoć se ne može koristiti za političko posredovanje ili odlučivanje.

Princip nepristrasnosti - prioritet imaju najugroženiji pojedinci i njihove najurgentnije potrebe, bez obzira na rasu, vjeru, etničku pripadnost, ideologiju. Nepristrasnost čuva jednakost individualnih žrtava.

Princip neutralnosti - povezan je sa principom nepristranosti, podrazumijeva neopredjeljivanje za jednu od strana u sukobu, u središtu je humanost, a ne suradnja sa sukobljenim stranama.

Ovi osnovni principi trebaju pomoći ostvarenju suštinskog humanitarnog imperativa – a to jeste neposredno uklanjanje patnje i lišavanja.¹⁶

Rušenjem Berlinskog zida,¹⁷ okončava se i razdoblje Hladnog rata, što je suštinski promijenilo međunarodni vojni odgovor na unutarnji rat – od paradigme vođenja rata ka paradigmi uspostavljanja mira.¹⁸ Varšavski sporazum se rasformirao, dok je NATO nastavio da egzistira redefiniirajući svoju ulogu.¹⁹ Kao jedan od najvažnijih zadataka, izuzev kolektivne sigurnosti, je bilo i otvaranje sigurnosnog dijaloga sa zemljama Centralne i Istočne Europe, a sve u cilju očuvanja mira i stabilnosti u Europi. Nakon završetka 2. svjetskog rata i Evropa se trudila da ostatku svijeta posluži kao primjer kako mirnim putem rješavati brojne probleme. Evropska unija uskoro, zbog rasta ekonomske i trgovinske vrijednosti, počela je igrati ulogu posrednika i stabilizirajuće sile u cijelom svijetu. Dok je za vrijeme blokovske podjele bilo pokrenuto 18 mirovnih operacija Ujedinjenih naroda, drugo razdoblje mirovnih operacija, koje je rezultiralo promjenama u međunarodnim odnosima okončanjem hladnog rata, bilo je okarakterizirano porastom broja i vrsta operacija.²⁰ Pokrenuto je preko 50 novih misija UN, a procjenjuje se da nakon kraja Hladnog rata sukobi odnijeli 5 milijuna žrtava, od čega su 95 % bili civili.²¹ Prvobitne misije su uglavnom predstavljale odgovor međunarodne zajednice na neki unutarnji konflikt, dok su „moderne mirovne operacije“ zbog složenosti konflikta rješavale krizu na određenom području države, odnosno regije na koju se reflektira konflikt. Promjenom ciljeva misije, promijenila se i njihova struktura, formirale su se nove komponente i dodijeljeni dodatni zadaci.

Jedan od osnovnih zadataka današnjih operacija Ujedinjenih naroda jeste jačanje civilne komponente uvođenjem civilne policijske funkcije (CIVPOL), civilno – vojne suradnje,

¹⁶ Dulić Dragana (2008), Mirovne i humanitarne operacije, Beograd, str. 197-199.

¹⁷ Berlinski zid je razdvajao istočnonjemačkog od zapadnonjemačkog državnog područja, a srušen je 1989. godine;

¹⁸ Dulić Dragana (2008), Mirovne i humanitarne operacije, Beograd, str. 61.

¹⁹ Na Samitu NATO-a koji se održao u Londonu u julu 1990, donesena je Deklaracija o preobrazbi NATO-a.

²⁰ Smajić Muhamed (2003), Mirovne operacije organizacije Ujedinjenih naroda, Federalno ministarstvo obrane, Sarajevo, Bataljon za podršku ZK VFBiH, str. 35

²¹ Dulić Dragana (2008), Mirovne i humanitarne opracije; Beograd, str. 39.

koordinaciju humanitarne pomoći, provođenje ekonomske rekonstrukcije i rad na dugoročnim razvojnim programima, poštivanja ljudskih prava, demokratizacije i nadgledanje izbora, pružanju fizičke zaštite i deminiranja i sl. Navedeno ukazuje na porast zadataka i aktivnosti operacije, koja iziskuje jačanje civilne komponente.²² U kontekstu Ujedinjenih naroda, civilno –vojni odnosi između različitih multidimenzionalnih komponenti operacija izgradnje mira, kao i između operacija i ostatka sustava UN, u visokom su stupnju unaprijed određeni politikom UN-a, mandatom i organizacijskom strukturom specifičnih mirovnih operacija Ujedinjenih naroda.²³ Prema definiciji Danskog instituta za međunarodne odnose, humanitarna intervencija predstavlja prisilnu akciju država koja uključuje upotrebu vojne sile u drugoj državi bez saglasnosti njene vlade, sa saglasnošću ili bez nje Vijeća sigurnosti UN. A u cilju sprečavanja ili zaustavljanja teškog i masovnog kršenja ljudskih prava ili međunarodnog humanitarnog prava.²⁴ Referirajući se na humanitarne principe možemo reći da se tokom oružanih sukoba vrlo često dovode u pitanja dva fundamentalna principa humanitarizma a to su: nepristrasnost i neutralnost. U unutardržavnim oružanim sukobima fluidnost konflikta utiče na to da humanitarne agencije moraju napraviti izbore o tome na koji način će operisati. U tom smislu humanitarna pomoć može da postane sastavni dio političke strategije.

„Doktrinu humanitarne intervencije izložio je srednjovjekovni katolički teolog, holandski filozof Hugo Grotius u XVII vijeku. Ova doktrina je priznavala kao zakonitu upotrebu sile jedne ili više država radi zaustavljanja represije države nad njenim državljanima, ako je takvo postupanje bilo toliko brutalno i rašireno da je vrijeđalo savjest zajednice naroda.“²⁵ Podrška humanitarnoj intervenciji bila je podstaknuta različitim pokretima – pokret za ljudska prava i slobode, istupanjem različitih javnih ličnosti, političara i intelektualaca.

²² Abusara A., (2010). „Mirovne misije Ujedinjenih nacija – između slavne prošlosti i nesigurne budućnosti”, Bezbijednost Zapadnog Balkana. Centar za civilno-vojne odnose, Beograd, godina 5, broj 16, str. 19-23.

²³ Dulić Dragana (2008), Mirovne i humanitarne operacije, Beograd, str. 62

²⁴ Humanitarian Intervention: Legal and Political Aspects, Danish Institute of International Affairs, 1999. str. 11

²⁵ Seizović Zarije (2016), Međunarodno humanitarno parvo, Sarajevo, str. 127

3.5 Mandat nevladinih organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem u toku i nakon oružanih konflikata

Analizirajući prethodno poglavlje da se zaključiti da međunarodno humanitarno pravo jeste instrument za upravljanje oružanim konfliktima kojeg države u sukobu treba da se pridržavaju. Poštivanje odredbi Ženevskih konvencija tokom ratnih dejstvovanja bi ujedno pomoglo i humanitarnom razoružanju na način da civili prestanu biti mete tokom oružanih konflikata i neprijateljstava, te da se sa civilima postupi kako je određeno već u Ženevskim konvencijama.

Smanjenje smrtnosti civila u ratovima svakako predstavlja uspjeh humanitarnog razoružanja, iako je tada učinkovitost humanitarnog razoružanja znatno manja nego u postkonfliktom periodu. To je rezultat same prirode oružanog sukoba kada se neke mjere humanitarnog razoružanja ne mogu primijeniti. Za razliku od rata, u postkonfliktom periodu učinkovitost humanitarnog razoružanja je bitno veća. To se najviše očituje kroz protuminske akcije - otklanjanje svih neeksplozivnih ubojitih sredstava zaostalih iz rata što je i ujedno prvi uspjeh humanitarnog razoružanja. U tom periodu humanitarno razoružanje najviše doprinosi smanjenju patnji civilnog stanovništva.

Glavno obilježje humanitarnog razoružanja jeste humanost i to je ideja na kojoj ono počiva. Humanitarna intervencija je, kao i humanitarno razoružanje, protkana principom humanosti. Ta vrsta intervencije nastoji održati mir, u državi u kojoj se masovno krše osnovna ljudska prava, iz humanih razloga i predstavlja vrlo bitan mehanizam koji pomaže humanitarnom razoružanju.

Međunarodno humanitarno pravo i konvencije na koje se oslanjaju protuminske akcije i humanitarno razoružanje nisu jasno propisale ulogu, mjesto i ulogu nevladinih snaga kao glavnih nosioca humanitarnog razoružanja tokom i nakon oružanog sukoba. Tokom oružanog sukoba u prošlosti i sada nevladine organizacije nisu imale definiran mandat, niti je njihovo osoblje bilo zaštićeno odredbama međunarodnog prava, kao što je to u slučaju međunarodnih organizacija. U takvoj situaciji, nevladine organizacije su mnogo više bile podložne različitim opasnostima i ograničenjima što ih je onemogućavalo u ispunjavanju njihovih humanitarnih ciljeva. U periodu poslije konflikta, uloga nevladinih organizacija je uglavnom bila reguliranja političkim sporazumima, ugovorima o miru, zakonima i prihvaćenim politikama protuminskih akcija od strane vlasti zemalja koje su bile ugrožene eksplozivnim sredstvima zaostalim iz rata ili viškovima zastarjele i nestabilne municije. Jasniji mandat nevladinih organizacija u postkonfliktom periodu je doprinosio transparentnosti njihovog rada i djelotvornosti njihove misije. Prethodni zaključci potvrđuju drugu posebnu hipotezu u dijelu koji se odnosi na mandat

nevladinih organizacija tokom oružanih sukoba ali i ne nakon njega, pa bi izmijenjena prva posebna hipoteza glasila: Mandat nevladinih organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem u toku oružanih konflikata nije regulisan međunarodnim pravom, dok je u potkonfliktnom periodu on bio određen sporazumima o miru, sporazumima, zakonima ugroženih zemalja i politikama protuminskih akcija.“

4 STRUKTURA, AKTIVNOSTI I REZULTATI HUMANITARNOG RAZORUŽANJA

4.1 Struktura i značaj organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem

Organizacije koje se bave humanitarnim razoružanjem definiraju svoja vlastita područja djelovanja u humanitarnom razoružanju, u zavisnosti od njihovih misija i vrijednosti koje promoviraju. U načelu, sve one se bave protuminskim akcijama i upravljanjem oružjem i njegovim uništavanjem, dok bavljenje ostalim aktivnostima zavisi od organizacionih mogućnosti i značaja same organizacije. Za primjer ćemo uzeti Norvešku narodnu pomoć koja se bavi humanitarnim razoružanjem a posebno je aktivna na polju humanitarnog deminiranja što je jedna od komponenti protuminskih akcija. Norveška narodna pomoć je nevladina organizacija koja u kontinuitetu sprovodi program humanitarnog razoružanja u svijetu (preko 40 zemalja), a u Bosni i Hercegovini još od završetka oružanog konflikta na prostorima ove države, dakle, jedna je od akreditovanih organizacija za deminiranje.

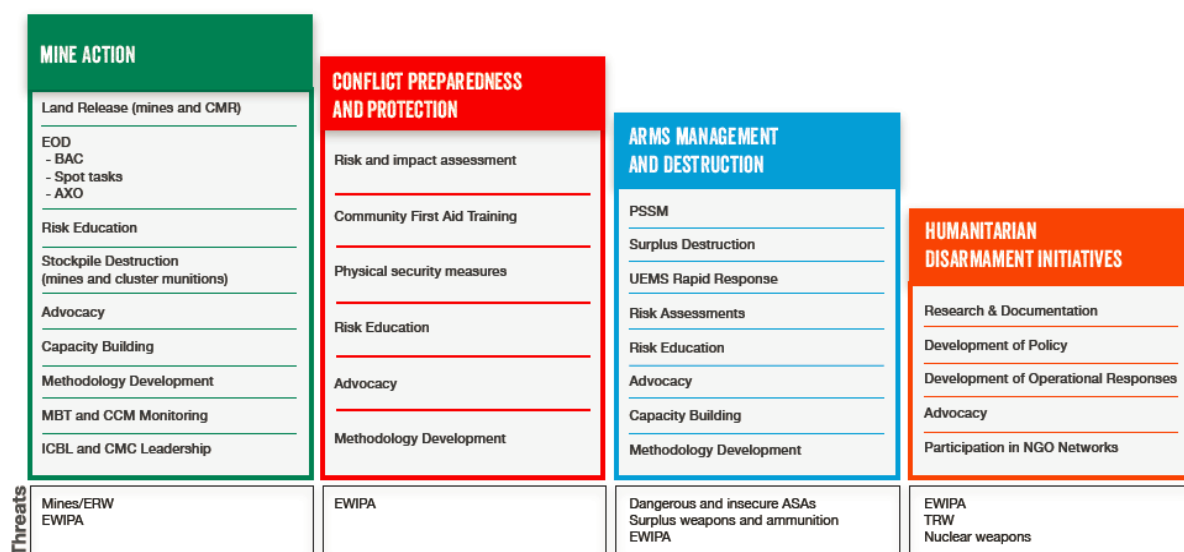

Tabela 2: Područja djelovanja humanitarnog razoružanja Norveške narodne pomoći²⁶

Njene aktivnosti se očituju kroz obilježavanje i čišćenje kontaminiranog područja, čišćenje kasetne municije i ostalih neeksploziviranih ubojitih sredstava zaostalih iz rata. Treba spomenuti da je Bosna i Hercegovina izuzetno kontaminirana minama i različitim vrstama neeksploziviranih ubojitih sredstava gdje se humanitarno razoružanje u postkonfliktnom periodu pokazalo

²⁶ Norwegian People's Aid, www.npaid.org, pristupljeno: 30.06.2020.

efikasnim kroz program humanitarnog deminiranja. Ova organizacija je proširila područje djelovanja humanitarnog razoružanja na operativni i zagovarački rad koji ima za cilj smanjiti ranjivost civila zbog upotrebe oružja.

4.2 Aktivnosti humanitarnog razoružanja

Širok je dijapazon humanitarnog razoružanja te samim tim posjeduje i mnoštvo aktivnosti koje se vezuju za taj proces. Prioritetno, humanitarno razoružanje jeste utemeljeno na humanitarnim principima što znači da se zalaže za očuvanje i zaštitu ljudskih života i ljudskog dostojanstva na čemu počiva i nova paradigma sigurnosti takozvana "humana sigurnost". Područja humanitarnog razoružanja nam u suštini govore i o njegovim aktivnostima od samog razvoja pa do danas koje sprovode različite vladine i nevladine organizacije svojim politikama što na kraju rezultira prelaskom u operativni nivo. Postoje sljedeća područja humanitarnog razoružanja:

1. „Protuminske akcije (eng. Mine Action) predstavljaju najstarije područje djelovanja koje se razvilo iz humanitarnog razminiranja u razdoblju od 1988. godine do 2013. godine u sadašnjem obliku. „²⁷ Aktivnost u procesu deminiranja nesumnjivo doprinosi zaštiti civilnog stanovništva od neeksplozivnih ubojitih sredstava. To je proces pri čemu je djelotvornost humanitarnog razoružanja jasno vidljiva.
2. „Upravljanje oružjem i njegovo uništavanje (eng. Arms Management and Destruction) je drugo područje humanitarnog razoružanja koje se odvojilo od protuminskih akcija. Dotadašnje uništavanje zaliha koje se odnosi isključivo na mine i kasetnu municiju nije bilo dovoljno za efikasno preventivno djelovanje humanitarnog razoružanja, niti smanjenje prijetnji koje proizlaze iz opasnih i nesigurnih skladišta municije i minsko-eksplozivnih sredstava (eng. Dangerous and insecure Ammunition Storage Areas - ASAs), viškova municije i oružja (eng. Surplus weapons and ammunitions) ili postojanjem drugih oružanih sustava kojim ugrožavaju ljude i njihova naselja (eng. EWIPA – Explosive Weapons in Populated Areas).“²⁸ Humanitarno razoružanje nesumnjivo svojom politikom mira, a koju sprovode različite organizacije, nastoji podsjećati države na tezu da oružje predstavlja prijetnju čovječanstvu i da trebaju težiti ka uništenju viškova naoružanja odnosno nepotrebnih zaliha oružja. Prevencija može

²⁷ Kolenda D. (2016). Humanitarno razminiranje i njegov doprinos borbi protiv međunarodnog terorizma na području Bosne i Hercegovine. Doktorska disertacija, Mostar.

²⁸ Ibid

biti u obliku zabrana ili ograničenja aktivnosti, poput razvoja, proizvodnje, skladištenja, trgovine i upotrebe, kao i obaveza uništavanja postojećih zaliha oružja.

3. Borba protiv upotrebe streljačkog i lakog oružja (eng. Small Arms and Light Weapons) je aktivnost koja je dobila na zamahu od 2005. godine. Procjene kazuju da u suvremenim oružanim sukobima život izgubi 300.000 ljudi u prosjeku svake godine. Međutim, 200.000 – 250.000 gine od streljačkog i drugog lakog naoružanja u zemljama koje nisu niti u bilo kakvom oružanom konfliktu. Ogroman broj preživjelih trpi od ranjavanja ili psiholoških posljedica za duži period. Oružano nasilje nije proizvod isključivo nelegalne trgovine ovim oružjem, nego se u velikom broju slučajeva radi i oružanom nasilju u kojemu je korišteno legalno nabavljano oružje.
4. Razvoj humanitarnog razoružanja nije dovršen proces i rezultirati će novim područjima djelovanja. Pokrenuto je niz inicijativa kojima je zajedničko nastojanje da se definiraju politike, razviju metode i tehnike rada, uspostave operativne aktivnosti i organiziraju mreže nevladinih organizacija i kampanje usmjerene na eliminiranje opasnosti od oružja koja imaju nediskriminativne učinke, bilo konvencionalnog ili nekonvencionalnog oružja.²⁹

Humanitarno razoružanje u osnovi jeste zaštita od nepotrebnih patnji koje ljudima nanosi oružje. Cilj mu je zaustaviti budući razvoj i proizvodnju određenih vrsta oružja. Pridržavanje humanitarnih načela unaprijedit će i dalje biti oslonac za oblikovanje ciljeva i aktivnosti humanitarnog razoružanja.

Kada se kaže konfliktni period, u ovom slučaju, misli se na period oružanog konflikta koji još traje. Međunarodno humanitarno pravo navodi više vrsta konflikata kao što su navedeni u poglavlju koje govori o međunarodnom humanitarnom pravu. Za primjer koristit ćemo međunarodni oružani sukob. Međunarodno humanitarno pravo jasno daje do znanja šta je međunarodni oružani sukob. Prema Ženevskim konvencijama iz 1949. godine, zajednički članak 2. kaže da "svi slučajevi proglašenog rata ili bilo kakvog oružanog sukoba koji može nastati između dve ili više visokih ugovornih strana, čak i ako ratno stanje nije priznato, konvencija se takođe primenjuje. Svim slučajevima djelomične ili potpune okupacije teritorija visoke ugovorne strane, čak i ako se ta okupacija susreće bez oružanog otpora"³⁰. To znači da

²⁹ Ibid

³⁰ Ženevska konvencija, 1949., čl. 2.

je pojava međunarodnog oružanog sukoba jasna, odnosno da bi to bio sukob legalnih oružanih snaga dvije različite države.

Valja ponovo naglasiti ranije izneseni zaključak da međunarodno humanitarno pravo i konvencije na koje se oslanjaju protuminske akcije i humanitarno razoružanje nisu jasno propisale načine na koje se aktivnosti i operacije humanitarnog razoružanja mogu provoditi tokom oružanog sukoba. Sadašnje stanje je takvo da se aktivnosti humanitarnog razoružanja vezane uz operacije održavanja mira i proizlaze iz mandata koje su dobile međunarodne snage za održavanje mira. Prethodno je zaključeno da je u periodu oružanog konflikta mjesto i uloga nevladinih snaga kao glavnih nosioca humanitarnog razoružanja nejasna i vrlo često ograničena. Prethodna analiza aktivnosti i rezultata humanitarnog razoružanja pokazuje da uloga humanitarnog razoružanja u vremenu dok konflikti traju također nije u potpunosti razjašnjena. Njihova djelotvornost je diskutabilna u periodu oružanog sukoba upravo zbog nejasnih odredbi ili nepoštivanja međunarodnog humanitarnog prava i konvencija na kojima je ono utemeljeno od strane zaraćenih snaga. Međutim, u periodu poslije konflikta, humanitarno razoružanje itekako dolazi do izražaja kroz različite aktivnosti koje se otpočinju radi oporavka društva od konflikta i njihove zaštite. Prvenstveno, od velike pomoći je protuminsko djelovanje kao i rad na uništenju viškova naoružanja. Prethodni zaključci potvrđuju drugu posebnu hipotezu koja je glasila: „Uloga humanitarnog razoružanja u toku konflikta još uvijek nije u potpunosti razjašnjena.“

4.3 Rezultati i doprinos humanitarnog razoružanja u razdoblju postkonfliktnog oporavka zemlje

Doprinos humanitarnog razoružanja u postkonfliktnom periodu se ogleda kroz određene sanacijske mjere kojima se rješava šteta prouzrokovana ratnim događanjima. U periodu nakon okončanja oružanog konflikta aktivnosti humanitarnog razoružanja su usmjerene na pomoć žrtvama. Pomoć žrtvama podrazumijeva pružanje medicinske pomoći kroz medicinsku njegu i rehabilitaciju. Socioekonomska uključenost je od suštinske važnosti za preživjele radi njihove egzistencije. Osigurava se da preživjeli uživaju svoja osnovna ljudska prava i usvajaju se politike za postizanje ovih ciljeva.

U 2015. godini trend upotrebe protivpješadijskih mina imao je rastući karakter, međutim dosta zemalja je uspjelo očistiti kontaminirani prostor. Nagli porast broja žrtava uslijed korištenja improviziranih eksplozivnih sredstava u Afganistanu doveo je do porasta globalnog broja žrtava. U septembru 2015. godine, Mozambik je uspješno okončao proces čišćenja područja

koja su kontaminirana minama, to je 28. država potpisnica koja je dovršila proces uklanjanja mina od trenutka kada je ugovor stupio na snagu. Statistike govore da je vidljiv porast u čišćenju kontaminiranih područja sa 185 km² u 2013. godini na 200 km² u 2014. godini.

Mine clearance in 2010–2014 (km²)

Year	Mined area cleared	Antipersonnel mines destroyed	Antivehicle mines destroyed
2014	201	231,708	11,500
2013	185	275,000	4,500
2012	200	240,000	9,300
2011	190	325,000	29,900
2010	200	388,000	27,000
Total	976	1,479,708	82,200

Tabela 3: Deminiranje u periodu 2010 – 2014. godine ³¹

U 2016. godini međunarodni donatori povećali su finansijsku potporu za uklanjanje mina kroz programe pomoći žrtvama, obrazovanje o riziku, uništavanju zaliha, nadgledanje i zastupanje. Globalni doprinos protuminskom djelovanju iznosio je približno 564 miliona dolara što je povećanje za gotovo 40 miliona dolara u odnosu na 2015. godinu. Zemlje nastavljaju naporno raditi na čišćenju kontaminiranih područja izvještavajući o 170 km² očišćenog od mina. Uništeno je više od 232.000 mina što je značajan porast u odnosu na 2015. godinu. U 2017. godini Alžir je uspješno dovršio proces uklanjanja mina. Nova upotreba protupješadijskih mina relativno je rijetka jer se većina država pridržava potpisanog ugovora. Postoje države u kojima je upotreba zabilježena ali te države nisu potpisnice Ugovora o zabrani mina, kao naprimjer Mjanmar i Sirija. Veliki iskorak napravljen je u 2017. godini na polju podrške čišćenju od mina. Visoki nivo međunarodnog i nacionalnog ulaganja u protuminsko djelovanje je dokaz globalne volje za uklanjanjem mina. Međunarodni donatori su doprinijeli rekordnih 673 miliona dolara za protuminsko djelovanje. Države potpisnice Ugovora o zabrani mina uništile su više od 55 miliona protupješadijskih mina otkako je Ugovor stupio na snagu. Prema izvještaju

³¹ Landmine & cluster munition monitor, <http://www.the-monitor.org>, pristupljeno: 26.07.2020.

Landmine&Cluster Monitor–a, 41 država obustavila je proizvodnju mina uključujući i nekoliko zemalja koje nisu potpisnice. Procjenjuje se da je u posljednjih pet godina očišćeno ukupno 800 km² na području država potpisnica Konvencije, i da je uništeno najmanje 661.591 mina.³²

Sa druge strane, nuklearno oružje ima katastrofalne humanitarne posljedice te je vrlo bitno spomenuti i jedan od najznačajnijih rezultata humanitarnog razoružanja u posljednjih nekoliko godina a to je usvajanje Konvencije o zabrani nuklearnog oružja. Tome su prethodile tri međunarodne konferencije održane 2013. i 2014. godine u Norveškoj, Meksiku i Austriji. Kroz ove konferencije nastojalo se predstaviti opasnost nuklearnog oružja za čovječanstvo. Na konferencijama je učestvovalo mnogo država, Međunarodni komitet Crvenog krsta kao i stotine predstavnika nevladinih organizacija koje uglavnom koordinira Međunarodna kampanja za ukidanje nuklearnog oružja (ICAN). ICAN je dobitnik Nobelove nagrade za mir 2017. godine zbog svog rada na polju skretanja pažnje o katastrofalnim humanitarnim posljedicama svake upotrebe nuklearnog oružja i za svoje revolucionarne napore na postizanju zabrane takvog oružja zasnovane na ugovoru.

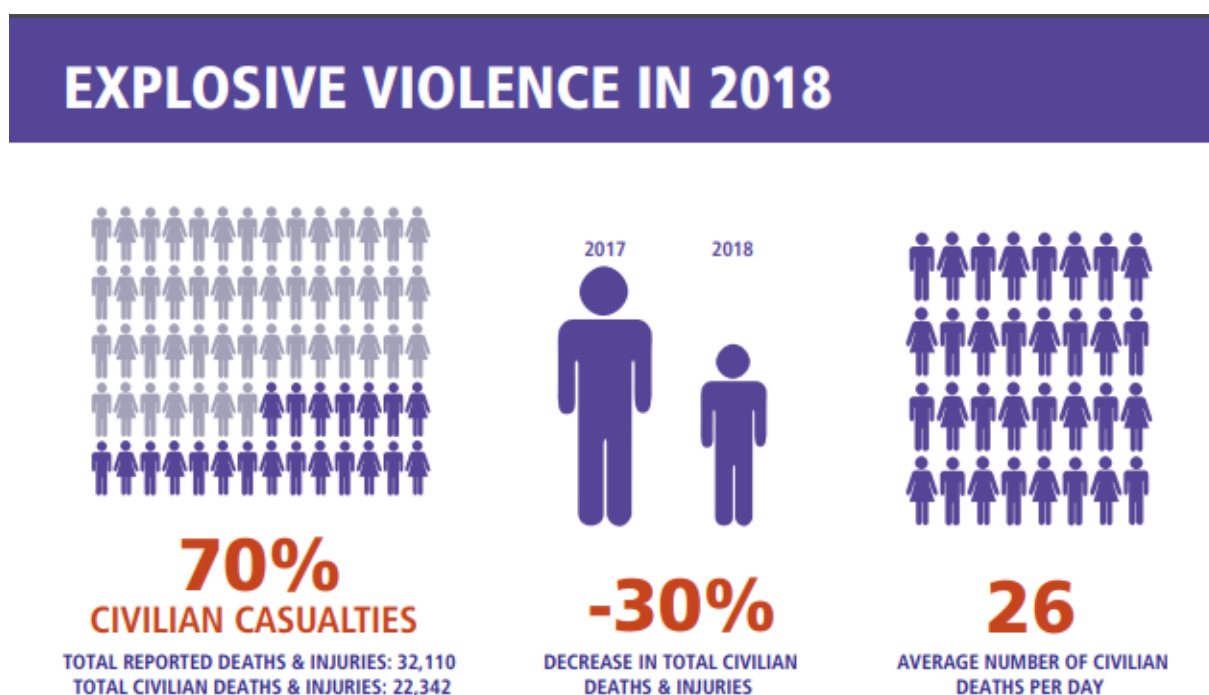
Prema tome, potvrđuje se treća posebna hipoteza koja je glasila: „Humanitarno razoružanje doprinosi postkonfliktnom oporavku kroz smanjenje opasnosti od eksplozivnih sredstava zaostalih iz rata.“

³² Landmine & cluster munition monitor, <http://www.the-monitor.org>, pristupljeno: 26.07.2020.

5 OPASNOST OD EKSPLOZIVNIH SREDSTAVA ZA CIVILNO STANOVNIŠTVO

5.1 Eksplozivna sredstva i njihova upotreba u suvremenim oružanim konfliktima

Prije svega definirati ćemo šta su to ustvari eksplozivna sredstva. Eksplozivno oružje se odnosi na široku kategoriju oružja što uključuje minobacačke bombe, tenkovske bombe, rakete, bombe dopremljene avionima itd. Usprkos velikoj razlici u učinku, funkciji, dizajnu i načinima isporuke, svi oni utječu na ciljano područje obično efektima eksplozije i fragmentacije³³. Prema izvještajima AOAV, u 2018. godini,³⁴ zabilježeno je 32.110 smrtnih slučajeva te raznih povreda kao posljedica upotrebe eksplozivnog oružja širom svijeta. Kao i prethodnih godina, civili i dalje nose teret eksplozivnog nasilja. Od ukupnog broja povrijeđenih, 70% su civili.

Slika 1: Eksplozivno nasilje u 2018. godini³⁵

³³ PAX, Explosive weapons in populated areas policy paper pax, <https://www.paxforpeace.nl>, pristupljeno: 3.08.2020.

³⁴ Izvještaj za 2018. godinu predstavlja nalaze osme uzastopne godine akcije praćenja eksplozivnog nasilja u oružanim sukobima (AOAV) (EVMP). EVMP prati utjecaj upotrebe eksplozivnog oružja širom svijeta o čemu se izvještava u medijima na engleskom jeziku, Action on Armed Violence, <https://aoav.org.uk>, pristupljeno: 30.06.2020.

³⁵ Ibid

U nastavku ćemo analizirati koje vrste eksplozivnih sredstava su najčešće upotrebljavane u modernim oružanim sukobima³⁶. Podijelit ćemo ih u tri grupe

Lansirano iz vazduha:

To je oružje koje je lansirano iz vazduha, dakle podrazumijeva bilo kakvu municiju koja je pala iz aviona npr. Avionska bomba, raketa i sl. Drugi eksplozivni napadi iz zraka označavaju se općenito kao „Zračni napadi“.

1. **Vazdušni napad** – Ovo je najšira kategorija koja je praćena. Odnosi se na incidente u kojima je korišteno eksplozivno oružje isporučeno bespilotnim letjelicama, avionima, helikopterima ili nečemu sličnom.
2. **Bombe ispuštene iz vazduha** – Pretežno se odnosi na bombardovanje vojnim avionima gdje se bomba ispušta iz zraka. To može uključivati improvizirane bombe kao i kasetne bombe
3. **Projektili** – Najčešće ispaljivano bespilotnim letjelicama.³⁷
4. **Rakete** – Rakete su zabilježene gdje god su navedene u izvoru vijesti.³⁸

Lansirano sa tla:

Kopneno naoružanje proizvedeno je konvencionalnim naoružanjem, koje se kreću od malih ručnih bombi do teške artiljerije i raketnih bacača. Mogu se aktivirati s raznih platformi, ali sve se pokreću s površinske razine.

1. **Granatiranje** – Najšira kategorija snimana u ovoj grupi. Odnosi se na izvještaje o korištenju eksplozivnih granata u kojima nije precizirano kako su ispaljene (npr. Iz minobacača, artiljerije ili tenkova).
2. **Artiljerijska granata** – Eksplozivni projektil ispaljen iz neke vrste oružja, topa, haubice ili puške. Odnosi se na municiju srednjeg i velikog kalibra.

³⁶ Oružje je klasifikovano od strane AOAV-a na osnovu medijskog izveštavanja. Namijenjene kategorije su namjerno široke kako bi se obuhvatile različite vrste oružja.

³⁷ Projektili su definirani kao naoružanje dizajnirano da bude izbačeno iz aviona, cijevi ili nekog lansera prema odabranoj tački kojoj će nanijeti štetu. International Ammunition Technical Guideline, “Glossary of terms, definitions and abbreviations,” United Nations Office for Disarmament Affairs, IATG 01.40:2015(E) 2nd Edition (2015-02-01)

³⁸ Rakete su definisane kao municija koja se sastoji od raketnog motora i pogona koji može biti eksplozivna bojna glava ili neko drugo sredstvo. International Ammunition Technical Guideline, “Glossary of terms, definitions and abbreviations,” United Nations Office for Disarmament Affairs, IATG 01.40:2015(E) 2nd Edition (2015-02-01)

3. **Projektili** – Mogu biti projektili ispaljeni sa „ramena“ i balistički projektili velikog dometa koji vrlo često služe za nošenje nuklearnog naoružanja konkretno jedne ili više nuklearnih bombi.
4. **Rakete** - Zabilježeno je tamo gdje je prijavljeno u izvorima vijesti ili gdje je u incidentu prijavljen poznati tip rakete.
5. **Minobacači** – Zabilježeno je tamo gdje je prijavljeno korištenje minobacačke bombe kao municije.³⁹
6. **Tenkovska granata** – Eksplozivne granate ispaljene iz tenkova.
7. **Granata** – Zabilježeno je tamo gdje izvještaji pokazuju da su granate aktivirale eksploziju. Granate navedene kao „ručno pravljene“ označene su kao IED⁴⁰.
8. **RPG** – Granata sa raketnim pogonom.

Improvizirana eksplozivna sredstva:

Improvizirana eksplozivna sredstva podrazumijevaju svako eksplozivno oružje koje nije proizvedeno komercijalnim postupkom. Značajno se razlikuju u namjeni, veličini i snazi te u njihovom načinu detonacije. Prema izvještaju AOAV za 2017. godinu, korištenjem improviziranih eksplozivnih sredstava u prvih 6 mjeseci navedene godine 91 % žrtava su bili civili.⁴¹

U 2018. godini imamo nešto drugačiji trend. U incidentima uzrokovanim improviziranim eksplozivnim sredstvima smrtno je stradalo i ozlijeđeno više civila nego od bilo koje druge vrste oružja. Ova vrsta oružja je odgovorna za smrt 42% civilnih žrtava u 2018. godini.

1. **Nespecifična improvizirana eksplozivna sredstva** - Najšira kategorija koja je praćena u ovoj grupi. Odnosi se na sve improvizirane eksplozivne uređaje koji se mogu svrstati u kategoriju „bombe na cesti“ ili „automobilske bombe“.
2. **Automobilske bombe** – Riječ je o situacijama gdje su improvizirane eksplozivne naprave postavljene na automobile ili druga vozila poput kamiona.

Improvizirana eksplozivna sredstva za koje je prijavljeno da su pričvršćena za vozila, poput ljepljive bombe pričvršćene za automobile lica iz političkog života ili bombe pričvršćene na

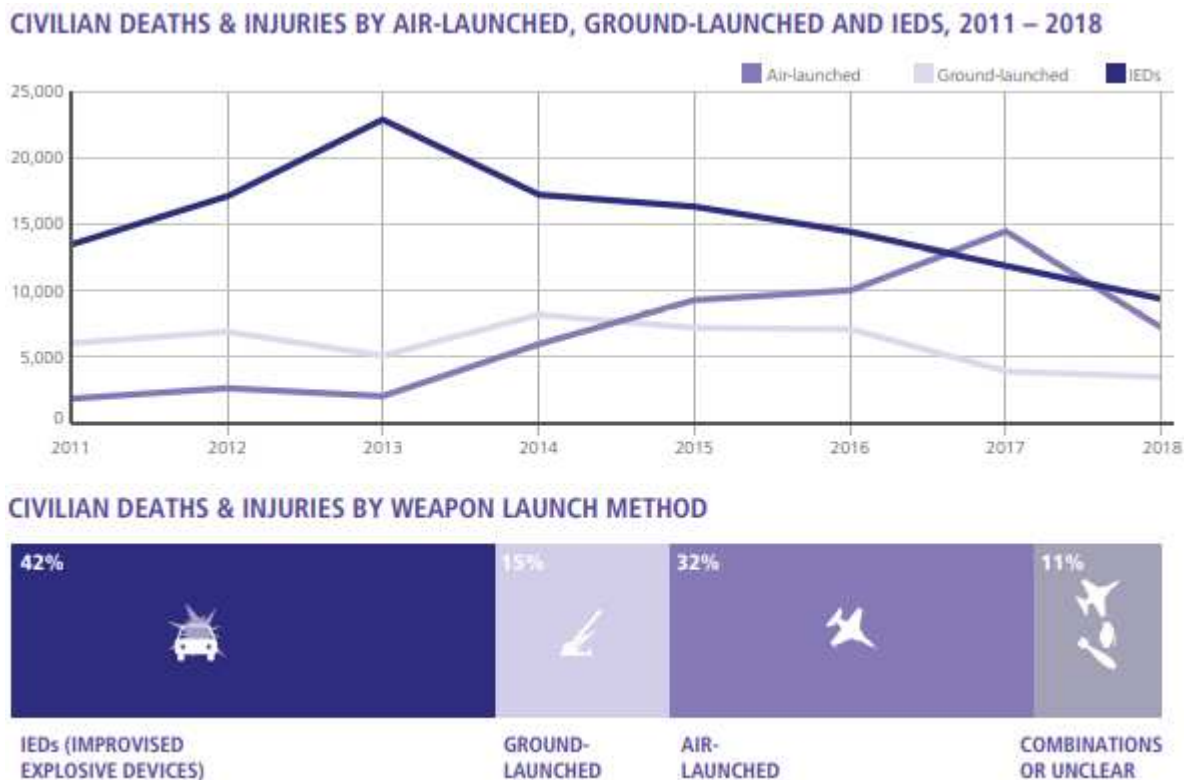
³⁹ Minobacači su artiljerijsko oruđe ili oružje „indirektne vatre“ koje ispaljuje projektele po visokoj putanji. Erich G. Berman, Pierre Gobinet and Jonah Leff, “Mortars,” Small Arms Survey, Research Notes - Number 2, February 2011.

⁴⁰ IED – Improvizirana eksplozivna sredstva

⁴¹ Action on armed violence, <https://aoav.org.uk>, pristupljeno: 3.08.2020.

bicikl koje djeluju na daljinski upravljač, označeni su kao „nespecifična improvizirana eksplozivna sredstva“.

3. **Bombe na cesti** – Svaki improvizirani eksploziv koji je postavljen pored puta ili na putu.

Slika 2: Smrt i povrede civilnog stanovništva metodom lansiranja oružja⁴²

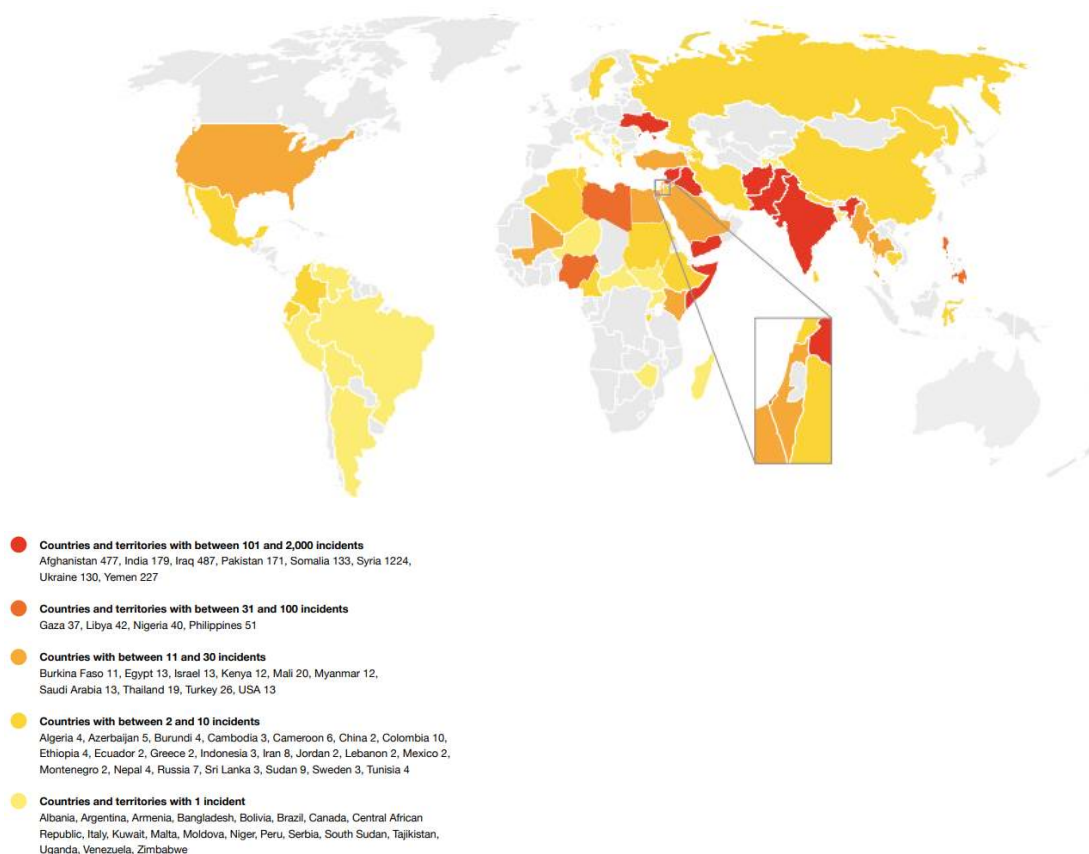
Na slici vidimo od koje vrste eksplozivnih sredstava su civili najčešće stradali. Na prvom mjestu su improvizirane eksplozivne naprave.

Na osnovu različitih statistika i izvještaja širom svijeta, možemo reći da ne prođe dan a da se ne desi smrt ili ranjavanje izazvano improviziranim eksplozivnim sredstvima te je upotreba istih jako rasprostranjena. Sirija, Afganistan, Jemen, Irak i Pakistan zabilježili su najveći broj smrtnih slučajeva i ranjavanja civila u 2018. godini, međutim to ćemo posebno analizirati u nastavku rada gdje će biti govora o geografskoj rasprostranjenosti eksplozivnih sredstava i regija koje su zahvaćene oružanim konfliktom u kojima se takva vrsta oružja upotrebljava.

⁴² Action on Armed Violence, <https://aoav.org.uk>, pristupljeno: 30.06.2020.

5.2 Geografska rasprostranjenost i posljedice djelovanja eksplozivnih sredstava koja se upotrebljavaju u suvremenim oružanim sukobima

Kako bi odgovorili zadanom naslovu, u ovom dijelu rada ćemo analizirati koja sve područja u svijetu su pogođena korištenjem eksplozivnih sredstava tokom oružanih sukoba. AOAV je zabilježio djelovanje eksplozivnog oružja u 64 zemlje širom svijeta. Irak i Sirija su već nekoliko godina zaredom ostali među najgorih pet zemalja koje su pogođene djelovanjem eksplozivnih sredstava. Dakle, u ove dvije države zabilježen je najveći broj civilnih žrtava od eksplozivnog nasilja. Treba napomenuti da su oružani konflikt i nasilje izazvano upotrebom eksplozivnih sredstava u istim, izazvali nešto što se danas naziva migrantskom krizom. Značajan broj slučajeva eksplozivnog nasilja koji je 2018. zabilježen prošao je bez zahtjeva i nije ga bilo moguće pripisati konkretnom akteru. U 10% incidenata bilo je nejasno da li je odgovoran državni ili nedržavni akter. To je veći postotak nego u 2017. godini, kada je 9% incidenata kodirano kao nejasno. U nastavku pogledajmo sliku na kojoj se vidi koje su to države i teritorije više a koje manje pogođene ovakvom vrstom nasilja.

Slika 3: Geografska rasprostranjenost upotrebe eksplozivnih sredstava u svijetu⁴³

⁴³ Action on Armed Violence, <https://aoav.org.uk>, pristupljeno: 30.06.2020.

Protesti i pobune, zvani „Arapsko proljeće“, na prostorima Sjeverne Afrike i Bliskog istoka su u početku bili nada demokratizacije na tim prostorima, međutim te pobune su nakon izvjesnog vremena prešle u oružane konflikte.

Najveća masivnost nasilja desila se u Siriji. Na mirne proteste u proljeće 2011. godine protiv vladavine Bašara el-Asada u nekoliko sirijskih gradova režim je odgovorio nasiljem. Očekivanja vlasti su bila da će takav odgovor zaustaviti proteste građana protiv takve vrste vlasti, međutim do toga nije došlo i oni postaju sve masivniji. Građanski protesti prerasli su u masovan oružani sukob, a s vremenom i u otvoreni građanski rat. Bašar el-Asad i njegova porodica pripadali su pripadnici sekte Alevita⁴⁴ koja čini 12% stanovništva i bliska je šijitskom Islamu⁴⁵, a većina ostalog stanovništva bili su arapski suniti ili sunije. Od početka sukoba u Siriji u njega su uključeno više država i drugi nedržavni akteri. Sirijska vlast bila je potpomognuta od strane Islamske Republike Iran kao i Rusije koja je svojim pravom na veto u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda često onemogućavala miješanje Sjedinjenih Američkih Država i njenih zapadnoevropskih ali i bliskoistočnih saveznika u spomenuti sukob, iako je Rusija poslije uključila u izravne vojne intervencije na strani vladajućeg režima. Ovaj sukob traje više od jedne decenije i odnio je mnogo života, među kojima je mnogo civila. Ono što nas konkretno interesuje u ovom oružanom sukobu jeste: kakva je smrtnost civilnog stanovništva izazvana upotrebom i korištenjem eksplozivnih sredstava. Iako je Sirija, globalno gledajući, ostala zemlja sa najviše žrtava od eksplozivnog nasilja, zabilježen je pad za 27% u 2018. godini, u odnosu na 2017. godinu. Preciznije sa 13.062 u 2017. godini, na 9.587 žrtava u 2018. godini.

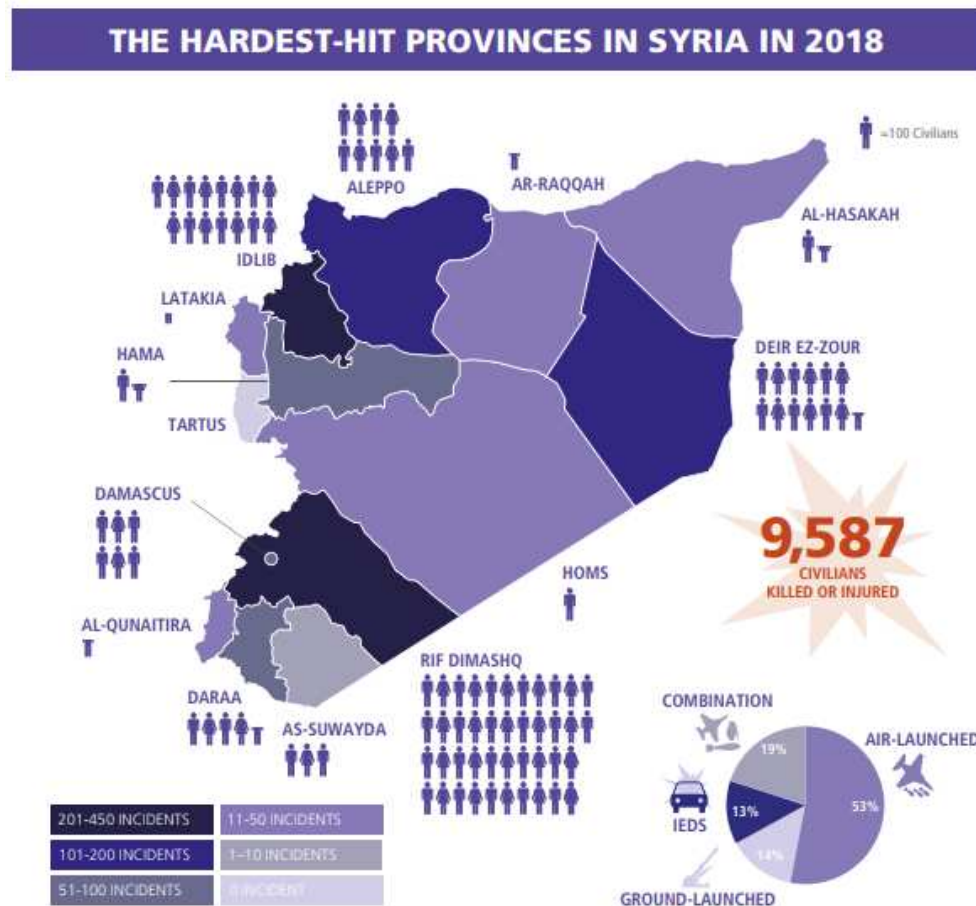
Slika 4: Sirijsko-kurdska djevojčica kliže ulicom u sirijskoj enklavi Afrin nakon zarobljavanja od strane turskih snaga.⁴⁶

⁴⁴ Aleviti su Šitska sekta i pobornici su šitskog poimanja islama.

⁴⁵ Islam je podijeljen na Sunizam i Šiizam. Šitsko učenje se znatno razlikuje od sunitskog. Šiizam je druga po veličini islamska denominacija.

⁴⁶ Action on Armed Violence, <https://aoav.org.uk>, pristupljeno: 30.06.2020.

Najteže pogođeni regioni bili su Rif Dimashq, Idlib, Deir al-Zour i Aleppo, mada se nadaleko izdvajala Istočna Ghouta u Rif Dimashq-u, sa 4.188 civilnih žrtava u Rif Dimashq-u, što čini 44% civilnih žrtava od eksplozivnog nasilja. Većinu civilnih žrtava u Rifu Dimashqu izazvali su Ruski i Sirijski zračni napadi na Istočnu Ghoutu početkom 2018. Državni akteri su odgovorni za smrt 98% civilnih žrtava u ovoj provinciji svojim djelovanjem.

Slika 5: Najopasnija područja u Siriji u 2018. godini.⁴⁷

Na drugom mjestu je Afganistan u kojem se vodio suvremeni rat protiv terorizma kojeg su pokrenule Sjedinjene Američke Države 2001 godine. Neki kažu da je to bio odgovor na napad na World Trade Center u New Yorku, 11. septembra 2001. godine., te se smatra početkom globalnog rata protiv terorizma, međutim postoji i druga grupa autora koji će kazati da se to dogodilo zbog želje Sjedinjenih Američkih Država za energetske resursima, ovdje nećemo dokazivati niti jednu niti drugu stranu već ćemo se posvetiti analizi smrtnosti civilnog stanovništva od eksplozivnog nasilja. Prema izvještaju AOAV iz 2018. godine, u Afganistanu

⁴⁷ Action on Armed Violence, <https://aoav.org.uk>, pristupljeno: 30.06.2020.

je zabilježen porast procenta smrtnosti civila od eksplozivnog oružja za 37%. u 2018. godini za razliku od prethodne godine.

Kada je u pitanju vrsta oružja, civilno stanovništvo je najviše stradalo od improviziranih eksplozivnih sredstava u 2018. godini. Na slici ispod možemo vidjeti u kojim državama i regijama je najviše stradalo civilno stanovništvo.

Position	Country/ Territory	Civilian casualties	All casualties	Number of recorded incidents per incident	Average civilian casualties civilians	Percentage of casualties who were	Global ranking in 2017
1	Syria	9587	12012	1224	8	80%	1
2	Afghanistan	4260	7388	477	9	58%	3
3	Yemen	1807	2330	227	8	78%	5
4	Iraq	1508	2510	487	3	60%	2
5	Pakistan	1215	1583	171	7	77%	4
6	Somalia	832	1504	133	6	55%	6
7	Nigeria	726	866	40	18	84%	7
8	Libya	392	465	42	9	84%	12
9	India	322	642	179	2	50%	9
10	Philippines	192	306	51	4	63%	14
11	Ethiopia	186	186	4	47	100%	27
12	Gaza	114	161	37	3	71%	20
13	Mali	105	205	20	5	51%	33
14	Ukraine	100	330	130	1	30%	16
15	Burundi	90	90	4	23	100%	13

Tabela 4: Stopa smrtnosti civilnog stanovništva u državama⁴⁸

Spomenut ćemo još jednu regiju a to je Jemen koji se nalazi na trećem mjestu u tabeli, preciznije, treća je po smrtnosti civila. Rat u Jemenu predstavlja jedan oružani sukob koji počeo u proljeće 2015.godine između jedne šijitske sekte Ansar Allah⁴⁹ i vlade predsjednika Abd al-Rab Mansur al-Hadija. U ovaj sukob uključeno je više aktera a to su Ujedinjeni Emirati, Kuvajt,

⁴⁸ Action on Armed Violence, <https://aoav.org.uk>, pristupljeno: 30.06.2020.

⁴⁹ Ansar Allah jeste militantna grupa koja pripada šijjama zejdijskima i potječu iz planinskih predjela u pograničnom području sa Saudijskom Arabijom. U planinama bivšeg Sjevernog Jemena s vremenom se oformio jedan oblik teokratske vlasti gdje su na čelu bili lokalni imami (predvodnici na molitvama),

Katar, Bahrein, Jordan, Egipat i Sudan. Masivnost ovog oružanog sukoba rezultirala je velikom stopom smrtnosti civilnog stanovništva.

Porastao je procenat smrtnosti od upotrebe eksplozivnog oružja za 8% u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu, konkretnije sa 1.670 u 2017. godini, na 1.807 u 2018. godini.

Upotreba eksplozivnih sredstava ostavlja velike i dugotrajne posljedice koje stanovništvo trpi u toku oružanog sukoba ali i mnogo vremena nakon završetka sukoba. Upotreba ove vrste oružja u naseljenim područjima uništava zajednice dok neke naprednije eksplozivne naprave uništavaju infrastrukturu, dakle djeluju destruktivno. Smrt je najteža posljedica upotrebe ovog oružja, međutim postoje i psihološke posljedice koje ostavljaju dugotrajan trag na civilnom stanovništvu. Uzmimo za primjer osobu koja je ozlijedila ekstremitete usljed eksplozije nagazne mine, ili osobu koja je zadobila moždane povrede, zasigurno će svakoj od ovih kategorija biti potrebna ili dugotrajna ili doživotna medicinska pomoć što će utjecati na mentalno zdravlje osobe. Zajednica je također izložena velikim rizicima poremećaja mentalnog zdravlja zbog samog stresa koji se doživljava. Prema izvještaju Svjetske banke o mentalnom zdravlju „u svakoj populaciji, gdje se odvija oružani sukob, od 1 do 3% ljudi ima mentalni poremećaj. A čak 30 do 40% ljudi može imati simptome poput nesаницe, razdražljivosti koji mogu postati ustaljeni i izazvati ozbiljan problem“.⁵⁰

5.3 Broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo

Najveću prijetnju po civilno stanovništvo predstavljaju eksplozivna sredstva, konkretno improvizirana eksplozivna sredstva koja se svakodnevno upotrebljavaju u ratnim dejstvima ili su zaostala nakon rata. To potvrđuju i izvještaji AOAV – a. Sama upotreba takve vrste oružja u oružanim konfliktima predstavlja izazov za humanitarno razoružanje.

Ranjivost civila tokom oružanih konflikata je izražena u velikoj mjeri najviše zbog neselektivnosti prilikom napada naseljenih područja.

Stanovništvo trpi dugotrajne društvene i ekonomske posljedice dugo nakon završetka sukoba zbog upotrebe eksplozivnih sredstava u toku oružanog sukoba. To se posebno odražava na sposobnost lokalnih zajednica da se uklope u poslijeratni način života.

⁵⁰The World Bank, Mental health and conflict, <http://www.worldbank.org>, pristupljeno: 19.08.2020.

Improvizirane eksplozivne naprave se počinju masovno koristiti u oružanim sukobima o posljednjih 10 godina. Dostupnost materijala za izradu improviziranih eksplozivnih naprava, varijacije u izradi ovih eksplozivnih naprava i njihova brojnost bitno otežavaju zaštitu civilnog stanovništva i šire broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo, bilo tokom oružanog sukoba ili dugo nakon njega. Prethodna razmatranja i izvedeni zaključci potvrđuju četvrtu posebnu hipotezu koja je glasila: „Broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava po civilno stanovništvo raste u suvremenim oružanim konfliktima“.

6 ZAKLJUČAK

Magistarski rad o temi „Humanitarno razoružanje i zaštita civila od eksplozivnih sredstava u toku i nakon oružanih konflikata“ je podijeljen u pet poglavlja. U uvodnom dijelu definirani su problem i predmet istraživanja. Osnovni problem istraživanja je bio: "U kojoj mjeri humanitarno razoružanje može umanjiti posljedice oružanih konflikata, te kako doprinijeti zaštiti civila od eksplozivnih sredstava?". Rad je teorijskog karaktera i u njemu su predstavljeni rezultati istraživanja o razvoju humanitarnog razoružanja kao jedne, relativno nove, inicijative usmjerene na širenje mjera i aktivnosti koje imaju za cilj zaštitu civila u suvremenim oružanim sukobima. Istraživanje se bavilo i pokušajima da humanitarno razoružanje, kao pojam i djelatnost, postane sastavni dio međunarodnog humanitarnog prava. Obuhvaćeno je humanitarno razoružanje i zaštita civila od eksplozivnih sredstava u toku i nakon oružanih konflikata, u periodu od 90-tih godina pa do danas. Radi efikasnije elaboracije i potvrđivanja hipotetičkog okvira, stavljen je fokus na humanitarno razoružanje u kontekstu suvremenih oružanih konflikata. U prostornom smislu istraživanje se odnosi na cijeli svijet. Postavljeni su znanstveni i društveni ciljevi, te objašnjen njegov metodološki okvir.

Smanjenje smrtnosti civila u ratovima svakako predstavlja uspjeh humanitarnog razoružanja, iako je tada učinkovitost humanitarnog razoružanja znatno manja nego u postkonfliktnom periodu. To je rezultat same prirode oružanog sukoba kada se neke mjere humanitarnog razoružanja ne mogu primijeniti. U postkonfliktnom periodu učinkovitost humanitarnog razoružanja je bitno veća. To se najviše očituje kroz protuminske akcije - otklanjanje svih neeksplozivnih ubojitih sredstava zaostalih iz rata što je i ujedno prvi uspjeh humanitarnog razoružanja. U tom periodu humanitarno razoružanje najviše doprinosi smanjenju patnji civilnog stanovništva. Međunarodno humanitarno pravo i konvencije na koje se oslanjaju protuminske akcije i humanitarno razoružanje nisu jasno propisale ulogu, mjesto i ulogu nevladinih snaga kao glavnih nosioca humanitarnog razoružanja tokom i nakon oružanog sukoba, niti je njihovo osoblje bilo zaštićeno odredbama međunarodnog prava, kao što je to u slučaju međunarodnih organizacija. U takvoj situaciji, nevladine organizacije su mnogo više bile podložne različitim opasnostima i ograničenjima što ih je onemogućavalo u ispunjavanju njihovih humanitarnih ciljeva. U periodu poslije konflikta, uloga nevladinih organizacija je uglavnom bila reguliranja političkim sporazumima, ugovorima o miru, zakonima i prihvaćenim politikama protuminskih akcija od strane vlasti zemalja koje su bile ugrožene eksplozivnim sredstvima zaostalim iz rata ili viškovima zastarjele i nestabilne municije. Jasniji mandat

nevladinih organizacija u postkonfliktnom periodu je doprinio transparentnosti njihovog rada i djelotvornosti njihove misije. Prethodni zaključci potvrđuju drugu posebnu hipotezu u dijelu koji se odnosi na mandat nevladinih organizacija tokom oružanih sukoba ali i ne nakon njega, pa bi izmijenjena prva posebna hipoteza glasila: Mandat nevladinih organizacija koje se bave humanitarnim razoružanjem u toku oružanih konflikata nije regulisan međunarodnim pravom, dok je u potkonfliktnom periodu on bio određen sporazumima o miru, sporazumima, zakonima ugroženih zemalja i politikama protuminskih akcija.“

Također, analiza aktivnosti i rezultata humanitarnog razoružanja pokazuje da je njihova djelotvornost diskutabilna u periodu oružanog sukoba upravo zbog nejasnih odredbi ili nepoštivanja međunarodnog humanitarnog prava i konvencija na kojima je ono utemeljeno od strane zaraćenih snaga. U tome se druga pomoćna hipoteza nadovezuje na prvu, a ona je glasila: "Uloga humanitarnog razoružanja u toku konflikta još uvijek nije u potpunosti razjašnjena."

Humanitarno razoružanje nastoji mjerama sanacije nakon oružanog konflikta pomoći civilnom stanovništvu. Težište je na pomoći žrtvama kroz medicinsku njegu, rehabilitaciju, socioekonomsku uključenost i osiguravanje osnovnih ljudskih prava. S druge strane nastoji se spriječiti daljnje ranjavanje civilnog stanovništva kroz protuminske akcije, uništavanje viškova zastarjelog oružja i nestabilne municije, koja je uglavnom u neadekvatnim i slabo čuvanim skladištima. Raste svijest čovječanstva da je potrebno poduzeti učinkovite mjere, što je u konačnom vodilo prema ostvarenju značajnih rezultata na polju humanitarnog razoružanja, prije svega radi zaštite civila od eksplozivnih sredstava ali i od drugih različitih oblika ugrožavanja ljudskoga života. Ovi zaključci i izvršene analize potvrdile su treću posebna hipoteza koja je glasila: "Humanitarno razoružanje doprinosi postkonfliktnom oporavku kroz smanjenje opasnosti od eksplozivnih sredstava zaostalih iz rata."

Najveću prijetnju po civilno stanovništvo predstavljaju eksplozivna sredstva, konkretno improvizirana eksplozivna sredstva koja se svakodnevno upotrebljavaju u ratnim dejstvima ili su zaostala nakon rata. Ranjivost civila tokom oružanih konflikata je izražena u velikoj mjeri najviše zbog neselektivnosti prilikom napada naseljenih područja. Stanovništvo trpi dugotrajne društvene i ekonomske posljedice dugo nakon završetka sukoba zbog upotrebe eksplozivnih sredstava u toku oružanog sukoba. To se posebno odražava na sposobnost lokalnih zajednica da se uklope u poslijeratni način života. Improvizirane eksplozivne naprave se počinju masovno koristiti u oružanim sukobima o posljednjih 10 godina. Dostupnost materijala za izradu

improviziranih eksplozivnih naprava, varijacije u izradi ovih eksplozivnih naprava i njihova brojnost bitno otežavaju zaštitu civilnog stanovništva i šire broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo, bilo tokom oružanog sukoba ili dugo nakon njega. Provedena analiza i izvedeni zaključci su potvrdili četvrtu posebnu hipotezu koja je glasila: „Broj i karakter opasnosti od eksplozivnih sredstava po civilno stanovništvo raste u suvremenim oružanim konfliktima“.

Jedan od najvažnijih ciljeva međunarodnog humanitarnog prava jeste ograničiti upotrebu sile i zaštititi i smanjiti stradavanje civilnog stanovništva tokom oružanog konflikta. Koncept humanitarnog razoružanja, predstavlja relativno novi koncept zaštite ljudskosti koji ima za cilj pomoći civilnom stanovništvu u toku ali i nakon oružanih konflikata. Ovaj koncept se razvio 90-tih godina prošloga stoljeća iz protuminskih akcija. Svoj je sadašnji vrhunac dostigao zabranom upotrebe nuklearnog oružja, iako je riječ je o nedovršenom procesu koji će dugo biti aktualan. Široka lepeza aktivnosti humanitarnog razoružanja čini ga jednim ozbiljnim konceptom. Njegova područja djelovanja - protuminske akcije, upravljanje oružjem i njegovo uništavanje, borba protiv upotrebe lakog i streljačkog oružja i nove inicijative humanitarnog razoružanja usmjerene na zabranu nuklearnog oružja, različitih vrsta improviziranog oružja koje uključuje i radioaktivne materije upućuju na jedan širok dijapazon djelovanja koji će se i dalje razvijati. Učešće nevladinih organizacija i civilnog društva u humanitarnom razoružanju je proizašlo iz potrebe da se naglasi njegov humanitarni imperativ, te unaprijedi efikasnost i fleksibilnost humanitarnih intervencija koje su usmjerene na zaštitu civila u toku i nakon oružanih konflikata. U tom smislu nevladin sektor postaje suradnik i saveznik svim onim međunarodnim organizacijama i zemljama koje promoviraju mir i sigurnost. Ovi zaključci i prethodne potvrde posebnih hipoteza su potvrdile generalnu hipotezu istraživanja predstavljenog u ovom magistarskom radu, a koja je glasila: „Razvoj humanitarnog razoružanja, kao koncepta i djelatnosti, počinje 90 – tih godina i još uvijek traje. Njegova struktura, aktivnosti i rezultati doprinose smanjenju opasnosti od eksplozivnih sredstava za civilno stanovništvo koje se javljaju u toku i nakon oružanih konflikata.“

7 LITERATURA

7.1 Knjige

1. Alex J. Bellamy, Paul Williams, Stuart Griffin (2004), *Understanding Peacekeeping*, Cambridge, Oxford, Malden, Blackwell Publishing Ltd.
2. Banović, Damir, i Gavrić, Saša, (2001), *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini-analiza postdejtonskog političkog sistema*, University Press, Sarajevo, Magistrat.
3. Barišić, A. i Mareković, M, (2003), *Hrvatska vojska u eri globalizacije politike*, Zagreb, Nacionalna i sveučilišna knjižnica.
4. Bašić, Nedžad, (2013), *Globalne strukturalne promjene-kreativna integracija i nova sigurnosna globalna paradigma*, Human Rights Conflict Prevention Centre, Bihać, Pravni fakultet Bihać, "Grafičar".
5. Beridan Izet (2008), *Politika i sigurnost*, Sarajevo, Fakultet političkih nauka.
6. Beridan, Izet, (2003), *Konflikti*, Sarajevo, Fakultet političkih nauka.
7. Beridan, Izet, Tomić, Ivo M. i Kreso, Muharem (2001) *Leksikon sigurnosti*. Sarajevo: „DES“.
8. Biber Florian (2008), *Bosna i Hercegovina poslije rata: Politički sistem u podjeljenom društvu*, Sarajevo, Buybook;
9. Bilandžić, Mirko (2010) *Sjeme zla. Elementi sociologije terorizma*. Zagreb: Plejada/Synopsis.
10. Blix, Hans i dr. (2006) *Weapons of Terror: Freeing the World of Nuclear, Biological and Chemical Arms*. Stockholm: Weapons of Mass Destruction Commission.
11. Bodiroža M. Mladen (2006), *Evropska unija (od 1957. do 2006.)*, Glas Srpski, Banja Luka, Grafika.
12. Buzan, Barry, (1998), *Security-A New Framework for Analysis*, USA, Lynne Rienner Publishers.
13. Centar civilnih inicijativa i Centar za promociju civilnog društva, , 2010., Tuzla/Sarajevo *Vodič kroz budžet za građane*.
14. Centar za kontrolu streljačkog i lakog oružja u Jugoistočnoj Evropi, <http://www.seesac.org>
15. Centar za uklanjanje mina u BiH, www.bhmac.org

16. Christoph, Bleiker and Marc, Krupanski, (2012), The Rule of Law and Security Sector Reform: Conceptualising a Complex Relationship, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
17. Cikotić Selmo (2010), SAD – BiH, Mogući transfer sigurnosnih rješenja, Sarajevo, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca.
18. Cikotić, Selmo, (2010), Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Bemust.
19. Cluster Munitions Coalition, <http://www.stopclustermunitions.org/>
20. Cviić Krsto, Sanfey Peter, (2008), Jugoistočna Europa, Zagreb, EPH LIBER;
21. Cvrtila Vlatko (2004), Hrvatska i NATO, Zagreb, Centar za politološka istraživanja.
22. Čarls V. Kegli Jr., i Judžin, R. Vitkof (2006), Svetska politika, Trend i transformacija, Beograd Prometej.
23. Ćurak, Nerzuk, (2002), Geopolitika kao sudbina-Slučaj Bosna: Postmodernistički ogleđ o perifernoj zemlji, Sarajevo, Fakultet političkih nauka.
24. Dautović, Kenan, (2007), Prevencija konflikata u međunarodnim odnosima, Travnik, „Preporod“.
25. Dujović Jagoš (2000) Rukovođenje u sistemu odbrane i sigurnosti, Sarajevo, DES.
26. Dujović Jagoš (2006), Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti, Sarajevo, FPN.
27. Dujović, Jagoš, (2010), Projektovanje naučnih istraživanja u oblasti sigurnosti, Sarajevo, Fakultet političkih nauka.
28. Dulić, Dragana, (2008), Mirovne i humanitarne operacije, Fakultet bezbednosti Beograd, Beograd, JP Službeni glasnik.
29. Džozef, Neil, (2006), Kako razumevati međunarodne konflikte, Beograd, Stubovi kulture.
30. E-mine – UN Mine Action Service, www.mineaction.org
31. Fischer, David (1997)History of the International Atomic Energy Agency : the first forty years. Vienna : The Agency.
32. Gareth, Evans, (1993), Cooperating for Peace: The Global Agenda for 1990s and Beyond, Australia, Allen & Unwin.
33. Geneva International Centre for Humanitarian Demining, Geneva (2010) A Guide to Mine Action. Geneva: GICHD.
34. Geneva International Centre for Humanitarian Demining, www.gichd.ch
35. Gillis, Melissa (2009) Disarmament: A Basic Guide. New York: UN Department for Disarmament Affairs.

36. Green, Robert D. (1999) *Fast Track to Zero Nuclear Weapons*. Cambridge: The Middle Powers Initiative.
37. Hadžović, Denis, (2007), *ESDP i Bosna i Hercegovina*, Sarajevo, Centar za sigurnosne studije.
38. Hodžić Amra (2008), *Geoekonomska i geopolitička važnost regije Balkana u proširenju Evropske unije*, Sarajevo, Centar za sigurnosne studije.
39. International Campaign to Ban Landmines, <http://www.icbl.org>
40. International Forum for the Challenges of Peace Operations (2009), *Challenges Forum Report 2008*, Sweden, Alfabrint AB Stockholm.
41. Internet stranice
42. Jašarević, Faruk, Jašarević, Zlatan (2008): *Ekonomija javnog sektora (skripta)*. Sarajevo: Interlinea.
43. Jašarević, Faruk, Jašarević, Zlatan (2009): *Osnovi menadžmenta*. Sarajevo: Interlinea.
44. Jašarević, Faruk, Jašarević, Zlatan (2010): *Javni menadžment*. Sarajevo: Interlinea.
45. Jašarević, Faruk, Jašarević, Zlatan (2010): *Menadžment kadrova u post – merger integraciji*. Sarajevo: Interlinea.
46. Jašarević, Faruk, Jašarević, Zlatan (2010): *Politička ekonomija*. Sarajevo: Interlinea.
47. Joint Chiefs of Staff (2001) *The Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*. Washington: Joint Chiefs of Staff.
48. Joint Chiefs of Staff (2001) *The Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, Washington: Joint Chiefs of Staff.
49. Kasapović Mirjana (2005), *Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo i nestabilna država*, Zagreb, Politička kultura;
50. Katona, Peter, Michael D. Intriligator and John P. Sullivan (2006) *Countering Terrorism and WMD: Creating a global counter-terrorism network*. London/New York: Routledge.
51. Kegley, Charles W i Wittkopf, Eugene R.(2006) *Svetska politika. Trend i transformacija*. Beograd: Diplomatska akademija.
52. Keserović, Dragomir, (2012), *Sistem bezbjednosti Evropske unije*, , Banja Luka, Fakultet za bezbjednost i zaštitu Banja Luka.
53. Konvencije o razoružanju, <http://disarmament.un.org/TreatyStatus.nsf>
54. Kovač, Mitar, (2003), *Strategijska i doktrinarna dokumenta nacionalne bezbednosti-teorijske osnove*, Beograd, Svet knjige,.
55. MacQueen Norrie (2006), *Peacekeeping and the International System*, London and New York, Routledge Taylor and Francis Group.

56. Marković Ž., Danilo, i drugi, (2009), Globalna ekonomija, Beograd, EtnoStil.
57. Masleša, Ramo, (2001), Teorije i sistemi sigurnosti, Sarajevo, „Magistrat“.
58. Međunarodna agencija za atomsku energiju, <http://www.iaea.org>
59. Menon, Bashar (2006) Disarmament – A Basic Guide. New York: UN Department for Disarmament Affairs.
60. Milisavljević, Bojan, (2007), Nove mirovne operacije Organizacije Ujedinjenih nacija, Pravni fakultet Beograd, Beograd, JP Službeni glasnik.
61. Milošević, Goran, (2012), Osnovi ekonomije-treće, dopunjeno izdanje, Beograd, Kriminalističko-policijska akademija.
62. Milošević, Novak i Milojević, Saša, (2001), Osnovi metodologije bezbjednosnih nauka, Beograd, Policijska akademija.
63. NGO Committee on Disarmament, Peace and Security, <http://disarm.igc.org>
64. Norwegian People's Aid Bosnia and Herzegovina, www.npa-bosnia.org
65. Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons, <http://www.opcw.org>
66. OSCE, <http://www.osce.org>
67. Pejanović, Mirko, (2005), Politički razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu, Sarajevo, Šahinpašić.
68. Petrović, Gajo (1987), Logika, Zagreb, Školska knjiga.
69. RACVIAC – centar za sigurnosnu suradnju, <http://www.racviac.org>
70. Rakić, Mile i Vejinović, Duško, Sistem bezbjednosti i društveno okruženje-teorijsko konceptualni aspekti sistema bezbjednosti, Udruženje Defendologa, 2006, Banja Luka Art Print.
71. Redakcija Vojne enciklopedije (1973) Vojna enciklopedija 1-10, Drugo izdanje. Beograd: Redakcija VE.
72. Sakan, Momčilo, (2005), Hipoteze u nauci-drugo izdanje, Novi Sad, Prometej.
73. Sakan, Momčilo, (2005), Izrada stručnih i naučnih radova, Novi Sad, Prometej.
74. Seizović Zarije (2016), Međunarodno humanitarno parvo, Sarajevo.
75. Sejmenović, Jovan, (2010), Poreski i carinski sistemi i politika, Banja Luka Univerzitet za poslovne studije.
76. Sejmenović, Jovan, i Mirjanić, Dunja, (2009), Finansijska tržišta, tržišta novca i kapitala, Banja Luka, Univerzitet za poslovne studije.
77. Smajić Muhamed (2003), Mirovne operacije organizacije Ujedinjenih naroda, Federalno ministarstvo obrane, Sarajevo, Bataljon za podršku ZK VFBiH

78. Smajić Muhamed (2011), Međunarodne organizacije i sigurnost Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu, Dobra knjiga, Sarajevo, BEMUST;
79. Smajić Zekerijah (2005), Evropska unija za svakoga, Sarajevo, Centar za Evropska istraživanja & Eurocontact.
80. Srića, Velimir, (2010), Hrvatska 2020, Zagreb, Profil Multimedija.
81. Stocholm International Peace research Institute (2012) SIPRI Yearbook 2012. Armament, Disarmament and International Security. Oxford: University Press.
82. Strateško planiranje i koordinacija u centrima vlasti, Evropska unija CARDS Program.
83. Tatalović Siniša, Cvrtila Vlatko (2010), Regionalna sigurnost i multilateralna suradnja: Republika Hrvatska i Jugoistok Europe, Zagreb, Politička kultura;
84. Tatalović Siniša, Grizold Anton, Cvrtila Vlatko, (2008), Suvremene sigurnosne politike, Zagreb, Golden marketing - Tehnička knjiga.
85. Termiz, Dževad, (2003), Metodologija društvenih nauka, Sarajevo, Šahinpašić..
86. Termiz, Dževad, i Milosavljević, Slavomir, (2000), Praktikum iz metodologije politikologije, Sarajevo, Šahinpašić..
87. The Blue Helmets (1990), A review of United Nations Peacekeeping, Second Edition, United Nations Department of Public Information.
88. Tolić, O. D., (2011), Akademsko pismo, Biblioteka Academica, Zagreb, Naklada Ljevak.
89. UN Institute for Disarmament research, <http://www.unidir.org>
90. United Nations (2006) Integrated Disarmament, Demobilization and Reintegration Standard (IDDRS).UN.
91. Van E.S., (1997), Guide to methods for students of Political Science, London, Cornell University Press.
92. Visoka poslovno tehnička škola Doboj, (2011), Doboj, Ekonomske osnove bezjednosti-skripta.
93. Vukadinović D. Radovan (2006), Pravo Evropske unije, četvrto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Kragujevac – Banjaluka, Centar za pravo EU Kragujevac;
94. Vukadinović Radovan (1989), Osnovne teorije međunarodnih odnosa i vanjske politike, Zagreb, Školska knjiga;
95. Vukadinović Radovan (1998), Međunarodni politički odnosi, Zagreb, Barbat.
96. V.Eržen,P.Sabioncello: Eksplozivi, Tehnička enciklopedija, sv. 3, 1969
97. Webster, Andrew. From Versailles to Geneva: The many forms of interwar disarmament, The Journal of Strategic Studies, Vol. 29, No. 2, 225 – 246, April 2006

98. Williams, Paul. D. ur (2008) Uvod u studije bezbednosti. Beograd: Službeni glasnik.
99. Wittner, Lawrence S. Confronting the Bomb: A Short History of the World Nuclear Disarmament Movement, Stanford University Press, 2009
100. Zelenika, Rade, (2000), Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci

7.2 Enciklopedije, leksikoni i rječnici

1. Beridan Izet, Tomić Ivo, Kreso Muharem (2001), Leksikon sigurnosti, Sarajevo, DES;
2. Nik Stanko (1999), Diplomatski leksikon, Zagreb, Barbat.
3. Međunarodni politički leksikon (1960), Zagreb, Novinarsko izdavačko poduzeće;
4. Vojni leksikon (1981), Beograd, Vojno-izdavački zavod;

7.3 Radovi/ članci

1. Pejanović Mirko, Dedić Hoda (2011), Pretpostavke i dometi integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju UDK 321.(497.6), u Pregled – časopis za društvena pitanja, UDK 321.(497.6), br. 1, Univerzitet u Sarajevu;
2. Tatalović Siniša (2001), Nacionalna sigurnost Republike Hrvatske i sigurnost na jugoistoku Europe, Izlaganje sa znanstvenog skupa održanog u Vrbovskom, 355.02 (497.5); 327.5 (4-12), Hrvatska 2001. preuzeto sa http://www.sinisa-tatalovic.iz.hr/uploads/microsoft_word__nacionalna_sigurnost.pdf ;
3. Tomić Ankica (2011), Pokušaj reforme policijskog sustava u Bosni I Hercegovini, u Pregled, UDK 352. 742 (497.6),vol. LII, br. 1, Sarajevo;
4. Žepić Božo (2005), Prijedlozi i planovi međunarodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu National Security and the Future 3-4 (6) 2005;
5. Kolenda D. (2016). Humanitarno razminiranje i njegov doprinos borbi protiv međunarodnog terorizma na području Bosne i Hercegovine. Doktorska disertacija, Mostar.

7.4 Časopisi i zbornici

1. Ajvaz Slađan (2009), Novi ustav Bosne i Hercegovine – izraz konstitucionalizma i vladavine prava, u Zbornik radova Fakulteta pravnih nauka, broj 156/09, UDK 342.4 (497.6), Sveučilište /Univerzitet „Vitez“ Travnik,
2. Atlantska inicijativa, (2013), Osnovne činjenice o NATO.

3. Brief Guide to the European Security and Defence Policy (ESDP).
4. Centar za demokratsku kontrolu nad oružanim snagama-DCAF, (2004), Parlamentarni nadzor nad sektorom sigurnosti, Štamparija Fojnica.
5. Hadžović Denis, Dragan R. Simić (2011), Bosna i Hercegovina i NATO u „Integracija Zapadnog Balkana u mrežu globalne bezbjednosti“, Udruženje za studije SAD u Srbiji, Beograd, Čigoja štampa.
6. Human Rights Conflict Prevention Centre, (2010), Pravni fakultet Bihać, Issue: Searching for the Balkans Peace and Security, vol. X, No 1-2,.
7. IHS Janes Defence Weekly, Volume 45, Issue No 44, November 2013.
8. IHS Janes Defence Weekly, Volume 50, Issue No 44, October 2013.
9. Kazazić Vesna (2007), Bosnia and Herzegovina and NATO, UDK: 341.1 (100-622 NATO: 497. 6) „19“, Faculty of Law, University of Mostar.
10. Kržalić Armin (2011), Bosna i Hercegovina i NATO- značaj novog Strateškog koncepta iz Lisabona u Kosić M. i Karagaća M. (urednici) „Nova Srbija, Novi NATO- vizija budućnosti za XXI vek“, zbornik tekstova, Srbija, Beograd, Forum za otvoreno društvo.
11. Lindley-French and Franco Algeri, (2004), A European Defence Strategy, Bertelsmann Foundation, Gutersloh.
12. Ministarstvo obrane BiH (2005) „Bijela knjiga obrane Bosne i Hercegovine“
13. NATO Public Diplomacy Division (2006), NATO Handbook, Brisel;
14. NATO Review, (2004), NATO for and against-debating Euro-Atlantic Security options.
15. NORDAPS PSO Tactical Manual, (2007), Volume I, 4th Edition, Kaarina, Finland.
16. NORDAPS PSO Tactical Manual, (2007), Volume II, 4th Edition, Kaarina, Finland.
17. OSCE i Centar za sigurnosne studije-BiH, Ekonomski aspekti bezbednosti-seminar, Portorož, 2002.
18. Per Concordian-Journal of European Security and Defence Issues, (2012), Political and Military Public Diplomacy Division NATO, What is NATO, Brussels.
19. Sakan Momčilo, Mirovne operacije UN-članak, 2008, Zbornik radova, Beograd, Centar za strateška istraživanja nacionalne bezbjednosti i Hans Seidel Stiftung.
20. Start, (2012), Sarajevo, NATO u BiH-tekstovi.
21. Strategic Concept for Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation, (2012), Adopted by Heads of State and Government in Lisbon,

22. Šolaja Miloš (2011), Bosna i Hercegovina i NATO- značaj novog Strateškog koncepta iz Lisabona u Kosić M. i Karagaća M. (urednici) „Nova Srbija, Novi NATO- vizija budućnosti za XXI vek“, zbornik tekstova, Srbija, Beograd, Forum za otvoreno društvo;

7.5 Dokumenti

1. Direkcija za evropske integracije (2003), Izvještaj o radu na studiji izvodljivosti 20.11.2003. godine, preuzeto sa http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/?id=559
2. Izvješće Komisije o napretku Bosne i Hercegovine u 2010. godini uz priopćenje Komisije Europskom parlamentu i Savjetu / Vijeću, Strategija proširenja i ključni izazovi 2010.-2011., COM (2010) 660, Brisel
3. Izvješće o napretku Bosne i Hercegovine za 2011. godinu, str. 4 – preuzet sa zvanične web stranice Direkcije za evropske integracije BiH www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji.../dokumenti_eu/?id=8606
4. Izvješće o reformi sigurnosnog sektora i procesa stabilizacije i pridruživanja preuzet s linka <http://www.eupm.org/FCKeditor/Images/File/CEP%20brosura%20BH.pdf>
5. Izvješće OHR-a i posebnog predstavnika EU za BiH Europskom parlamentu: lipanj-prosinac 2004. godine, preuzeto sa zvanične stranice OHR-a http://www.ohr.int/other-doc/hr-reports/default.asp?content_id=36802
6. Izvješće Povjerenstva za reformu u oblasti obrane (2003), Sarajevo, Put u partnerstvo za mir.
7. Izvještaj o učešću pripadnika OS, policijskih i državnih službenika Bosne i Hercegovine u operacijama podrške miru za razdoblje od 01.07.2010 – 31.12.2010. godine, Arhiv Ministarstva vanjskih poslova BiH;
8. Komisija za reformu odbrane (2005), OSBIH: Jedna vojna sila za 21. vijek, Sarajevo, Izvještaj iz 2005.g godine.
9. Ministarstvo vanjskih poslova BiH (2002), Izvještaj samostalne specijalne radne grupe pod sponzorstvom Centra za preventivnu akciju Vijeća za vanjske odnose Balkan 2010, Sarajevo;
10. Monitoring procesa Evropskih integracija Bosne i Hercegovine, Izvješće za 2010. godinu stranica 18, preuzet sa http://www.vpi.ba/bos/sadrzaj/dokumenti/Monitoring_procesa_Evropskih_integracija_Godisnji_izvjestaj_za_2010_godinu.pdf

11. Strategija reforme javne uprave preuzeta sa
http://www.ecdl.ba/Strategija_reforme_javne_uprave.pdf
12. Vijeće ministara BiH (2006), Sigurnosna politika BiH, Sarajevo;
13. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, (2006), Strategija integriranja Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, Sarajevo;

7.6 Legislativni i drugi dokumenti

1. A.J.P., 3.4.1.-Operacije podrške miru, OS BiH, decembar 2008.
2. ATP-01, Trening i obuka za operacije podrške miru, OS BiH, decembar 2008.
3. Doktrina obuke Oružanih snaga BiH, broj: 04-50-828/04 od 29.04.2004 godine.
4. Dokumenti BiH izrađeni u okviru NATO/PfP i NATO doktrina civilno-vojne saradnje.
5. Odbrambena politika BiH, broj: 01-011-618-16/08 od 26.11.2008. godine.
6. Odluka o veličini, strukturi i lokacijama Oružanih snaga BiH, broj: 01-011-1110-6/06 od 05.07.2006 godine i odluke o izmjenama i dopunama iste, broj: 06-011-69-61/08 od 17.01.2008. godine i broj: 05-11-618-6/08 od 18.03.2008. godine.
7. Poslovnik o radu Predsjedništva Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 25/2001, i 35/2002);
8. Poslovnik o radu Vijeća ministara Bosne i Hercegovine
http://www.vijeceministara.gov.ba/pdf_doc/?id=8095
9. Povelja Ujedinjenih naroda dostupna na
10. http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/PROPISI/povelja_un_lat.pdf
11. Pravilnik o postupku upućivanja pripadnika policijskih službi u Bosni i Hercegovini u operacije podrške miru i druge aktivnosti u inostranstvu, izboru i obuci, pravima, obavezama, odgovornostima, postupanju pripadnika policijskih službi tijekom trajanja operacije podrške miru i po povratku iz operacije podrške miru, o pravima obvezama i odgovornostima zapovjednika kontigenta („Službeni glasnik BiH“, broj: 93/2006);
12. Predsjedništvo BiH (2003), Dokument Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine preuzet sa
<http://www.predsjevnistvobih.ba/vanj/?cid=3564,2,1>
13. Sigurnosna politika BiH, broj: 01-011-142-35-1/06 od 08.02.2006.godine.
14. Ustav Bosne i Hercegovine preuzet sa
15. http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf
16. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine,
17. http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf

18. Ustav Republike Srpske,
19. http://www.skupstinabd.ba/ustavi/rs/ustav_hrvatski.pdf
20. Vojna doktrina Oružanih snaga BiH, broj: 01-2154-10/03 od 27.11.2003. godine.
21. Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj: 5/2003),
22. Zakon o odbrani BiH (“Službeni glasnik BiH”, broj: 88/05).
23. Zakon o službi u Oružanim snagama BiH (“Službeni glasnik BiH”, broj: 88/05).
24. Zakon o učešću pripadnika OS BiH, policijskih službenika i ostalih zaposlenika u operacijama podrške miru i drugim aktivnostima u inostranstvu.

7.7 Internet izvori

1. Stockholm institut za mir: <http://www.sipri.org>. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI).
2. IMF, International Financial Statistics 2002-2008, January 2010.
3. <http://www.4disarmament.org>
4. <https://humanitariandisarmament.org>
5. <http://hrp.law.harvard.edu>
6. www.un.org
7. www.osce.org
8. www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/etamor/etamor.ht

8 POPISI

8.1 Popis tabela

Tabela 1. Sistem hipoteza i varijabli	10
Tabela 2: Područja djelovanja humanitarnog razoružanja Norveške narodne pomoći	21
Tabela 3: Deminiranje u periodu 2010 – 2014. godine	25
Tabela 4: Stopa smrtnosti civilnog stanovništva u državama	34

8.2 Popis slika

Slika 1: Eksplozivno nasilje u 2018. godini	27
Slika 2: Smrt i povrede civilnog stanovništva metodom lansiranja oružja	30
Slika 3: Geografska rasprostranjenost upotrebe eksplozivnih sredstava u svijetu	31
Slika 4: Sirijsko-kurdska djevojčica kliže ulicom u sirijskoj enklavi Afrin nakon zarobljavanja od strane turskih snaga.	32
Slika 5: Najopasnija područja u Siriji u 2018. godini.	33

BIOGRAFIJA KANDIDATA

Derviš Vežović rođen je 19.07.1994.godine u Tuzli. Osnovno obrazovanje stječe u Kladnju a zatim upisuje Karadžoz-begovu medresu u Mostaru koju završava 2013-te godine. Iste godine upisuje se na prvi ciklus studija Fakulteta političkih nauka u Sarajevu, odsjek Sigurnosne I mirovne studije, koji završava 2017-te godine I dobiva stručno zvanje Bachelor sigurnosnih I mirovnih studija. Neposredno nakon diplomiranja upisuje I Master studij na istoimenom fakultetu također isti odsjek. Tokom studija učestvovao je na mnoogobrojnim seminarima koji se tiču oblasti sigurnosti I mira.

ZAHVALNICA

Zahvaljujem se svom uvaženom mentoru, prof. dr. Darvinu Lisici , bez čijih smjernica ovaj rad ne bi imao smisla. Također, zahvaljujem se posebno svojim roditeljima i prijateljima, kao i svima onima koji su doprinijeli da ovaj rad bude završen i da u njemu bude što više kvalitetnih informacija i činjenica. Nadam se da će čitatelji pronaći u ovome radu mnoge zanimljivosti, a budući istraživači imati svojevrstan uvod u problematiku, te olakšati sebi buduća istraživanja.

Naziv odsjeka i/ili katedre: SIMS

Predmet: _____

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Derviš Vejzović

Naslov rada: Humanitarno razoružanje i zaštita civila od eksplozivnih sredstava u toku i nakon oružanih konflikata

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 52

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis
